

Estetiska uttrycksformer i förskoleklass

En kvalitativ studie om förskollärares uppfattningar

Lorina Zorenc och Agnes Widerberg
Program: Förskolläraryrket, för
arbete i förskola/förskoleklass

Uppsats/Examensarbete: 15 hp

Kurs: LÖXA2G

Nivå: Grundnivå

Termin/år: VT24

Handledare: Niklas Rudbäck

Examinator: Cecilia Björck

Nyckelord: Estetiska lärprocesser; estetiska uttrycksformer; förskoleklass; förskollärares uppfattningar; konst

Abstract

Denna studie har haft i syfte att undersöka förskollärares uppfattningar av fenomenet estetiska uttrycksformer i förskoleklassens pedagogiska verksamhet. Studien försöker besvara två forskningsfrågor om förskollärares uppfattningar om estetiska uttrycksformer i förskoleklassen samt möjligheter och utmaningar med estetiska uttrycksformer. Studien tar en kvalitativ ansats som använder sig av semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna har utförts med fyra förskollärare som är verksamma i en förskoleklass. Fenomenografi är den genomgående teorin och analysmetoden. I analysen kategoriseras förskollärares olika uppfattningar om estetik i fyra olika beskrivningskategorier; "Vad är estetik och vad är det inte?", "Estetiska uttrycksformer som process eller produkt", "Lärarens roll" och "Estetikens utmaningar". I utfallsrummet tolkas en samvariation mellan komplexiteten i informanternas svar och deras utbildningar samt personliga relationer till estetiska uttrycksformer. Beskrivningskategorierna visar även på en variation i estetiska uttrycksformernas roll i förskoleklassen och hur ramfaktorer påverkar denna roll. Vi synliggör även informanternas uppfattningar kring estetikens användningsområden i en separat analys utifrån Lindströms (2012) modell. I den analysen uppmärksammas en hierarkisk ordning där konvergenta mål och ett medieneutralt medel är vanligast.

Förord

Efter utförandet av denna studie vill vi passa på att tacka de som ställde upp på att intervjuas. Det var givande och roligt att få ta del av alla era tankar. Vi vill även tacka vår handledare Niklas Rudbäck för hans kloka synpunkter och tid. Till sist vill vi också tacka varandra för att vi samarbetat på ett sätt som gjort examensarbetet till en rolig tid och ett arbete vi är glada att ha fått skriva tillsammans.

- Lorina Zorenc och Agnes Widerberg

Innehållsförteckning

Abstract	1
Förord	2
Innehållsförteckning	3
1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	1
2. Tidigare forskning	2
2.1 Estetikens betydelse i förskolan och förskoleklass.....	2
2.2 Förskolläraarnas inställning till estetik.....	5
3. Teori och centrala begrepp	8
3.1 Fenomenografi.....	8
3.1.1 Uppfattning.....	8
3.1.2 Beskrivningskategorier.....	9
3.1.3 Utfallsrum.....	9
3.1.4 Kontextuell analys.....	9
3.2 Lindströms modell.....	9
3.2.1 Konvergent och divergent.....	9
3.2.2 Medieneutralt och mediespecifikt.....	9
3.2.3 Fyra kategorier.....	10
4. Metod	11
4.1 Intervju som metod.....	11
4.2 Urval till intervjuerna.....	12
4.3 Genomförande.....	12
4.4 Analysmetod.....	12
4.5 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	13
4.6 Etiska överväganden och forskningsetiska principer.....	14
5. Analys och resultat	15
5.1 Vad är estetik och vad är det inte?.....	15
5.2 Estetiska uttrycksformer som process eller produkt.....	17
5.3 Lärarens roll.....	18
5.4 Estetikens utmaningar.....	19
5.5 Utfallsrum.....	20
5.6 Olika användningsområden för estetik utifrån Lindströms modell.....	21
5.6.1 Estetikens egenvärde.....	23
5.6.2 Resultatet av analysen med Lindströms modell.....	24
6. Diskussion och slutsatser	26
6.1 Metoddiskussion.....	26
6.1.2 Diskussion om reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	27
6.2 Resultatdiskussion.....	27
6.2.1 Uppfattningar om de estetiska uttrycksformerna.....	28
6.2.2 Utmaningar och möjligheter.....	29

6.3 Relevans för förskollärarens profession och didaktiska implikationer.....	30
6.4 Förslag på vidare forskning.....	31
7. Referenslista.....	32
8. Bilagor.....	35
Bilaga 1 - Informationsbrev och samtyckesblankett.....	35
Bilaga 2 - Intervjuguide.....	37

1. Inledning

Dagligen möter barn och vuxna någon form av estetik (Ehrlin, 2020). I de estetiska uttrycksformerna får barnen möjligheten att interagera och samspela tillsammans genom att använda sin fantasi och kreativa förmåga. I den kreativa processen får de även möjligheten att utforska sig själva. Det öppnar upp för nya sätt att uttrycka sig på, bearbeta intryck och tolka världen (Vygotskij, 2005). Malmström (2021) beskriver estetiska uttrycksformer som ett verktyg för att förstå världen. Användandet av estetik medför lyhördhet, förståelse och nyfikenhet hos barnen. Estetiska uttrycksformer kan användas på olika sätt och kan ses som ett holistiskt lärande. Lund (2020) menar att drama exempelvis kan bidra till holistiskt lärande då barnen kan lära sig något med kroppen. Malmström (2021) nämner dock att de estetiska uttrycksformerna och satsningarna på projekt inom estetik bortprioriteras i förskola och skola.

Estetiska uttrycksformer består av, enligt "Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet" (Lgr22, 2022) och "Läroplanen för förskolan" (Lpfö18, 2018), dans, bild, drama, musik och andra estetiska uttrycksformer. I förskoleklassen ska barnen få ta del av estetik på ett sätt som gör att de får nya redskap att uttrycka sig själva med (Lgr22, 2022). Det ska finnas möjlighet till skapande.

Asplund Carlsson m.fl. (2008) och Pramling Samuelsson m.fl. (2009) argumenterar för att estetiska uttrycksformer inte studerats tillräckligt och att det finns många sätt att använda de estetiska uttrycksformerna, vilket bidrog till att vi ville studera detta. Eftersom förskolläraryrket fortfarande ger behörighet för att arbeta i skolan har vi valt att rikta in oss på förskoleklass. Våra tidigare erfarenheter från förskolan är att estetiska uttrycksformer dagligen används som ett didaktiskt verktyg. Vi vill därför ta reda på hur uppfattningen kring estetiska uttrycksformer ser ut i förskoleklassen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur förskollärare uppfattar de estetiska uttrycksformerna i förskoleklassens pedagogiska verksamhet.

1. Hur uppfattar förskollärare de estetiska uttrycksformerna i den pedagogiska verksamheten i förskoleklassen?
2. Vilka utmaningar och möjligheter upplever förskollärarna när det gäller att integrera estetiska uttrycksformer i den pedagogiska verksamheten i förskoleklassen?

2. Tidigare forskning

I avsnittet presenteras tidigare forskning och studier som gjorts inom området estetiska uttrycksformer. Forskningen lyfter estetikens betydelse i förskolan och förskoleklass samt förskollärares tankar om estetik.

Vi har använt oss av databaserna Education Research Complete, ERIC Education Research, Scopus för att hitta tidigare forskning kring estetiska uttrycksformer i förskoleklass. Vi begränsade våra sökningar för att få artiklar som blivit peer reviewed. Begränsade även efter årtal och språk. Vi har använt sökord som:

“Aesthetic, education, Early childhood education OR preschool OR kindergarten, Teaching the arts Early childhood education OR, preschool OR kindergarten, “the arts”, “early childhood education”, Teachers attitudes OR perception AND the arts OR aesthetic AND Early childhood education OR preschool OR kindergarten, Teachers attitudes OR perception AND the arts OR aesthetic AND elementary school.”

Vi upplevde att det var svårt att hitta ny forskning om estetiska uttrycksformer i relation till barn i yngre åldrar men vi upplever ändå att vi har lyckats hitta tidigare forskning som är relevant för vårt syfte och frågeställningar.

2.1 Estetikens betydelse i förskolan och förskoleklass

Lindström (2012) är professor i pedagogik. Han har gjort en studie där syftet var att analysera estetiska läroprocesser inom skolämnet slöjd. I studien deltog fem slöjdlärare där samtliga fick i uppdrag att tolka en ljuskrona. För att samla in empiri till sin studie utförde han intervjuer med lärarna där de fick berätta om sin arbetsprocess kring att skapa en ljuskrona samt deras reflektioner och utvärderingar om processen och resultatet. Genom intervjuerna kunde Lindström urskilja och synliggöra lärarnas upplevelser samt olika aspekter av lärande. I sin analys använder han sig av sin modell, fyra estetiska lärandeformer om, i, med och genom. Detta för att kategorisera de olika estetiska läroprocesserna samt för att tydliggöra hur de olika estetiska läroprocesserna påverkar lärarnas individuella lärande. Lindström beskriver estetiska läroprocesser utifrån två dimensioner; mål och medel. Detta kommer vi beskriva mer i teoridelen och hänvisar till avsnitt 3.2.

Genom analysen av lärarnas intervjuer kunde Lindström (2012) synliggöra olika aspekter av hur det estetiska lärandet samverkar. Studien visar även vikten av lärares olika strategier för att få eleverna att bli inspirerade samt ta egna initiativ. I resultatet tar Lindström upp risker och fördelar med att integrera de estetiska uttrycksformerna i läroplanen. Han menar att det finns en risk att estetikens förlorar sitt kulturarv. Han påtalar också det finns en risk att de estetiska uttrycksformerna förlorar sitt egenvärde om de ständigt används i syfte för att lära ut andra ämnen. Lindström menar att lärarna behöver utveckla kunskapen om att använda sig av alla lärandeformerna i, om, med, genom samt kombinera dessa i sin undervisning då detta i stället höjer estetikens status och egenvärde.

För att få en inblick i estetiska uttrycksformers olika inflytande på barn tog vi del av Browns (2020) studie om konst i förskolan. Brown har i sin studie observerat och sedan jämfört två förskolor med olika mycket konstrelaterat arbete. Observationerna visar att förskolan med färre konstrelaterade aktiviteter använder dem i förbifarten och utan reflektion. Barnen får lära sig en sång om veckodagarna eller så används de för att förenkla övergångar. Att integrera konst i vardagen på förskolan prioriteras inte även fast Browns forskning påstår att människan

lär sig genom kroppen och alla dess sinnen. Forskningen lyfter även att barn lär sig av att lyckas och att det i de estetiska uttrycksformerna finns förutsättningar för att lyckas. Det är även ett sätt att hantera och förstå sina känslor. Den förskola som var mer konstintegrerad visade på att barnen i högre grad upplever positiva känslor. Barnen hade också en bättre känsloregleringsförmåga. Det visade sig även att stresshormonet kortisol minskade i samband med lektionerna i konst. Konst användes som ett eget ämne men även som ett verktyg i andra ämnen. Studien undersökte även hur konstintegreringen kunde hjälpa barnen att förberedas inför skolan. I den förskola som var mer konstintegrerad så såg man en tre gånger så stor utveckling i barnens språk. I studien läggs tyngd vid att barn med sämre socioekonomiska förutsättningar, barn i behov av stöd samt barn med andra kulturella bakgrunder gynnas av en konstintegrerad förskoleverksamhet. Genom konst så kan de ojämlika förhållanden mellan barn såsom social bakgrund eller ekonomi jämnas ut i förskolan och ge barnen lika förutsättningar att lyckas.

McLennan (2010) genomförde en studie där hon jämförde lärares uppfattningar om estetik som process och produkt och relaterade det till pyssel (eng. *crafts*) och konst (eng. *arts*) som inlärningsform för barn i förskolan. Pyssel definieras som något förutbestämt av läraren där produkten är det viktiga. McLennan, som själv är förskollärare, hävdar att hon fokuserade på konst som en process där barnen utforskar. Frågan som hon ställde sig i studien var om processen eller produkten var viktigast. En aktivitet som är mer inriktad på produkten är exempelvis att barnen lär sig en dialog utantill i en dramatisering. För barnen blir aktiviteten låst och bestämd. Något specifikt förväntas och det finns ett tydligt sätt att göra fel på. Till skillnad från pyssel så har konst inte ett förutbestämt resultat. Slutprodukten är helt upp till konstnären och beror helt på vad personen gick igenom under processen av skapandet. Processen får på så sätt sitt eget värde. McLennan lyfte en observation hon gjort där barnen skulle göra illustrationer från en bok de läst. Hon uppmärksammade konversationer om vilket material som var bäst och hur barnen förstod texten. Resultatet McLennan framställer är att mer tid borde ges för att se konst som en process. I dessa erfarenheter stöttas barnen att skapa, experimentera och utvecklas. Att se på konst som en process som inte kräver ett förutbestämt resultat går att jämföra med det som tidigare lyfts som en divergent läroprocess. Lindström (2012) beskriver divergent som explorativt vilket även McLennan är inne på när hon nämner att barnen experimenterar.

I en granskning av internationell litteratur om estetik för barn och inom lärande lyfter Nutbrown (2013) argument för estetikens plats i barns liv. Nutbrowns resultat av granskningen tydliggör att barn lär sig genom ett estetiskt och holistiskt lärande. Genom estetiska uttrycksformer får barnen nya sätt att forma sin identitet, uttrycka sig och berätta. Studien presenterar att forskning från Sverige visar att den fysiska miljön och engagerade vuxna skapar möjligheter för estetik i verksamheten. Det är viktigt att inte begränsa utrymmet för skapande och dramatisering, menar Nutbrown (2013).

Korn-Bursztyn (2002) har utfört en studie som är en del av ett större aktionsforskningsprojekt. Syftet med studien var att ta reda på hur konsten kan integreras i läroplanen för att utveckla yngre barns litteracitet. I projektet samarbetar lärare från Lincoln center institute for the arts in education och Early childhood center (ECC). Lärarna genomförde tre workshops med barn i åldrarna 3-4 år. Under samtliga workshops utgick lärarna från ett specifikt konstverk. Det var utifrån vad konstverket väckte för tankar, tidigare erfarenheter och intresse hos barnen som arbetet styrdes framåt. Lärarna läste barnlitteratur för barnen kring de teman som konstverket väckt hos barngruppen. Korn-Bursztyn menar att barnen associerade sina tidigare livserfarenheter med objekten på konstverket vilket främjade barnens språkliga

kommunikation. Med hjälp av barnlitteraturen kunde barnen även gemensamt skapa nya associationer kopplat till konstverket. Korn-Bursztyn påtalar att barnen genom interaktion och kommunikation utvecklar sina språkliga förmågor.

Med hjälp av ljudinspelning, fotografier på barnens målningar och forskarnas anteckningar samlade Caiman och Jakobson (2019) in data om samarbetet mellan naturvetenskap och konst. Detta gjordes på en skola i Sverige i en klass med barn i åldrarna 6-7. De jämförde klassen under olika tillfällen. De första gångerna gjordes ingen insats men senare infördes ett projekt där klassen fick rita vad de hade observerat i naturvetenskapen. Forskarna uppmärksammade att målningarna skapade utrymme för att återberätta och diskutera det som läraren lärt barnen. Genom att använda konst kunde barnen ta till sig lärandet på ett annat sätt, såg Caiman och Jakobson (2019), det blev ett aktivt lärande där de får använda kroppen vilket klassens lärare ansåg gjorde att barnen kom ihåg det de lärt sig bättre.

Sotiropoulou-Zormpala (2012) har gjort en studie där hon analyserar hur lärare i Grekland undervisar i konst med barn i åldrarna 6-8 år. För att utföra studien skapade hon flera olika aktiviteter som sedan användes i ett pilotprogram på offentliga skolor i Aten och på Kreta. Forskaren observerade sedan när lärare och konstlärare utförde aktiviteterna med barnen. Syftet med studien är att belysa hur grundskolans läroplan påverkar och sätter ramar kring hur lärare undervisar i konst och hur de använder sig av konst för att lära ut andra teoretiska ämnen. I studien analyserar hon tre olika undervisningsmetoder: (1) undervisning i konst, (2) undervisning genom konsten, (3) estetisk undervisning (Sotiropoulou-Zormpala, 2012, s.123). Detta kan liknas med Lindströms (2012) fyra estetiska processer i, om, med och genom. Sotiropoulou-Zormpala (2012) påtalar att det är viktigt att skilja på undervisning i estetiska uttrycksformer och aktiviteter där konst används som ett medel för lärande av annat. Det är därför grundläggande att lärare har kunskap om att använda sig av båda metoderna. På detta sätt kan lärare och elever tillägna sig ny kunskap om sig själva och sin omvärld. I resultatet synliggörs det att aktiviteterna bidrog till att eleverna fick möjligheten att på olika sätt tillägna sig kunskap med kroppen och alla dess sinnen, samt bearbeta sina intryck och upplevelser. Sotiropoulou-Zormpala menar att studien synliggör fördelar med att låta estetiska uttrycksformer få mer plats i läroplanen.

Vilken betydelse dramatisering har för att skapa rum för gemenskap i förskolans verksamhet undersökte Wright m.fl. (2012). De såg att sagoberättande drama var ett sätt att åstadkomma gemenskap. Författarna använde sig av videoobservationer som gjordes under en 6 månadersperiod för att samla in data. Sagoberättande drama handlar om att återskapa en saga som, i denna studie, barnen hittat på själva. Genom dramatiseringen får barnen möjlighet att interagera och samarbeta med varandra vilket Wright m.fl. menar bidrar till en hälsosam social miljö. Barnen får öva på att lösa problem, konflikter, möta rädslor och ta del av andras perspektiv. I arbetet med att skapa sagan tog barnen olika roller som ledare, berättare och skådespelare. Tack vare att sagorna var gjorda av barnen så var de mer bekväma med att leda sina kamrater. De barn som var skådespelare i sagan fick öva på att ha ansvar och det bidrog till att de kände sig betydelsefulla lyfter Wright m.fl. Även de barn som var publik fick en viktig roll i att bemöta sina kamrater på ett positivt sätt och uppmuntra deras berättande.

En studie av Caiman m.fl. (2021) undersöker hur estetiska uttrycksformer bidrar till lärande om hållbarhet och skapandet av en demokratisk verksamhet. Studien utfördes under fyra år tillsammans med fem förskollärare. Caiman m.fl. utförde observationer av förskollärarens arbete. Forskarna anser att estetiska uttrycksformer kan skapa möjligheter för att förstå andras perspektiv, exempelvis ett hållbarhetsperspektiv. Utifrån Deweys texter om fantasi lyfter Caiman m.fl. (2021) begreppet holistiskt lärande och hur det bidrar till meningsskapande. I

samband med denna artikel läste vi även en artikel om holistisk lärande som förskoledidaktik då det är ett begrepp som återkommer i sammanhang tillsammans med estetiska uttrycksformer. Nilsson m.fl. (2018) jämför och problematiserar undervisningsbegreppet i sin studie men nämner även holistiskt lärande som förskoledidaktik. De lyfter att holistiskt lärande handlar om att få vara kreativ, använda kroppen och hitta en gemenskap. Nilsson m.fl. (2018) använder sig av Vygotskijs teorier där han ifrågasätter tendensen att lärande bara handlar om reproduktion. Vygotskij vill i stället rikta lärande mot skapande och kreativa processer. Caimans m.fl. (2021) forskningsresultatet belyser Vygotskijs tankar om skapande och kreativa processer då resultatet visar hur kreativa processer erbjuder barnen att använda sina tidigare erfarenheter med nya för att sedan tillägna sig ny kunskap.

2.2 Förskolläraernas inställning till estetik

Asplund Carlsson m.fl. (2008) har studerat pedagogers upplevelser och syn på barns lärande inom de estetiska uttrycksformerna musik, dans och bild genom intervjuer. Syftet var att analysera hur pedagogerna samtalar om barns lärande i de olika uttrycksformerna. Studien genomfördes genom att nio arbetslag deltog i ett undersöknings- och utvecklingsprojekt som utgick från utvecklingspedagogik och variationsteorin. Under projektets gång fick pedagogerna kontinuerlig kompetensutveckling genom föreläsningar, litteratur och workshops. Genom intervjuerna, som genomfördes i början och i slutet av projektet, kunde de ta reda på deltagarnas syn på lärande inom de estetiska uttrycksformerna. Pedagogernas egna förhållningssätt och pedagogiska utövande synliggjordes. Innan projektets start blir det tydligt att lärarna ser de estetiska uttrycksformerna som ett redskap för att ”utveckla barnen som individer” (Asplund Carlsson m.fl., 2008, s. 45). Lärarna menar att de estetiska uttrycksformerna inte handlar om rätt eller fel, utan att det i stället handlar om att våga. Trots detta så visar de tidiga intervjuerna att lärarna själva är rädda för att göra fel då de upplever att de inte har tillräckligt med kompetens i dessa ämnen. Med hjälp av kompetensutvecklingen under projektet kunde Asplund Carlsson m.fl. se att lärarna har fått en djupare förståelse och kunskap för lärandets objekt samt att de lyssnar mer på barnen. Lärarna menar att de genom projektet har fått syn på ”själva lärandet” i undervisningen (Asplund Carlsson m.fl., 2008, s. 48). En annan markant förändring som uppmärksammades i de slutgiltiga intervjuerna var att lärarna inte längre ansåg att de måste vara experter inom de olika uttrycksformerna. I denna artikel blir det tydligt hur viktig lärarens kompetens och engagemang är i relation till yngre barns lärande i de estetiska uttrycksformerna.

Dahlbäck (2016) presenterar en studie om sex svensklärares syn på estetiska uttrycksformer som arbetssätt i svenskämnet i årskurs 1-3. Genom studien tydliggörs olika användningsområden för estetiska uttrycksformer, som ett verktyg för kommunikation och för att uttrycka sig, inkludering, lustfyllda aktiviteter, didaktiskt verktyg, språkutveckling eller ett avbrott i skolarbetet. Som metod använder sig Dahlbäck av intervjuer och i dem får vi ta del av lärarnas tankar. Några av lärarna upplevde att det är lättare att hålla svenskämnet separerat från det estetiska. Anledningen var att de inte visste hur de skulle integrera de estetiska uttrycksformerna i svenskundervisningen eller att de inte ansåg sig begåvade inom de estetiska ämnena. De lärare som såg det positiva med att kombinera ämnena gjorde det genom att exempelvis bearbeta texter med teater eller att de pratade om lyriken i de sånger som de höll på att lära sig på musiklektionerna. Skolornas struktur påverkade också lärarnas inställning. På en av skolorna fanns det större möjlighet för svenskläraren att samarbeta med musiklektionerna. Det som då synliggörs är att när svensklärarna kan samarbeta och integrera estetiska uttrycksformer i sin undervisning skapas möjligheter för elevers språk-, kunskaps- och identitetsutveckling.

I en studie har Pramling Samuelsson m.fl. (2009) genomfört ett forskningsprojekt i förskola och förskoleklass där syftet var att studera och utveckla barns kunskaper inom konst. De konstformer som studien fokuserar på är musik, poesi och dans. Den teoretiska ram som studien utgår från är utvecklingspedagogik. I studien får personal från förskola och skola möjligheten att studera och utveckla barns kunskaper inom konst. Detta gör de bland annat genom att använda sig av verktyg som lärandeobjekt och variationsteorin. För att ge pedagogerna goda förutsättningar för att utveckla barnens kunskaper i de olika konstformerna har de i samband med detta projekt fått både praktisk och teoretisk fortbildning. Detta lyfter Pramling Samuelsson m.fl. (2009) då deras tidigare forskning i studien visar att lärare ofta saknar kompetens inom detta område. I fortbildningen fick pedagogerna även tillägna sig den teoretiska grunden för utvecklingspedagogik genom litteratur och diskussioner.

Pramling Samuelsson m.fl. (2009) har analyserat och reflekterat över pedagogernas förhållningssätt och undervisning med hjälp av videomaterial från pedagogernas aktiviteter tillsammans med barnen. Detta för att kunna urskilja vad som behöver förbättras men även för att synliggöra pedagogernas utveckling under projektets gång. I det slutgiltiga resultatet var det tydligt att pedagogerna som deltog i projektet utvecklat en medvetenhet om lärandets objekt samt hur de kan synliggöra lärandet i de olika konstformerna genom att använda sig av variationsteorin.

Med hjälp av observationer undersökte Pramling Samuelsson m.fl. (2013) barn i åldrarna 1-3, upplevelser av estetiska uttrycksformer. Under observationerna lade märke till att estetik för yngre barn lätt blir en reproduktion för barnens del. De estetiska aktiviteter som kräver planering och stöttning prioriteras bort på grund av tidsbrist eller för lite engagemang från pedagogerna. Även om de undersökte barnens upplevelser uppmärksammade Pramling Samuelsson m.fl. (2013) att det var pedagogernas inställning som påverkade de estetiska uttrycksformerna i förskolan.

Lemon och Gravis (2013) undersökte hur lärarstudenter från Australien tänker på konstens roll i förskoleklass. Skribenterna vänder sig till studenter då de anser att lärarens förhållningssätt till konst skapas redan under utbildningen. Genom enkäter frågar de om vilken roll konsten kommer få i deras blivande klassrum. Det som blir synligt för Lemon och Gravis är att studenterna upplevde att de inte hade tillräckligt med kunskap för att lära ut estetik. De hade också svårt att sätta ord på vad estetik var och vad de hade för mening i barnens utbildning.

Garvis (2012) har gjort en studie i Australien. Syftet var att undersöka hur nyexaminerade lärares självförtroende och kompetens kring att undervisa barn i yngre åldrar i konst har påverkats av deras praktik under lärarutbildningen. Garvis använder sig av enkäter för att samla in data till sin studie. I det slutgiltiga resultatet framgår det att majoriteten av de nyexaminerade lärarna hade negativa erfarenheter från sin praktik, vilket oftast berodde på handledaren och handledarens sätt att kommunicera samt ge respons. Det var även tydligt att större delen av respondenterna upplevde att konsten inte var ett prioriterat ämne under deras praktik. Deras handledare saknade antingen kompetens eller en djupare förståelse för konstens egenvärde. De negativa erfarenheterna samt bristen på erfarenheter av konstundervisning från praktiken har lett till att de nyexaminerade lärarna upplever att de inte ha en tilltro till sina egna förmågor när det kommer till att undervisa yngre barn i konst (Garvis, 2012).

Lindqvist och Pastorek Gripson (2022) har genomfört ett aktionsforskningsprojekt i Sverige om dans i förskolan. Syftet med studien var att ”generera kunskap om förskollärares erfarenheter av, och didaktiska reflektioner om undervisning i dans” (Lindqvist & Pastorek Gripson, 2022, s. 121). Studien visar även relationerna mellan dans, undervisning, innehåll och metod i förskolan. Lindqvist och Pastorek Gripson påtalar att det är ovanligt att förskollärare undervisar eller utövar dans i förskolans verksamhet, vilket oftast beror på att lärarna saknar kompetens eller kunskap i detta ämne. I projektet deltog tre förskollärare och en rektor. Under projektet var det flera fysiska träffar där forskarna tillsammans med förskollärarna och rektorn samtalade och reflekterade över dansens innehåll och dess undervisning. Forskarna delade även med sig av sina tidigare yrkeserfarenheter samt tidigare forskning om dansundervisning med barn. Under dessa träffar var det även fokus på att analysera och reflektera förskollärarnas dokumentation kring deras undervisning i dans. I studiens resultat lyfter forskarna att det var skillnader mellan hur förskollärarna undervisar i dans. Ett exempel på detta var att en lärare fysiskt var med och dansade tillsammans med barnen medan en annan var passiv och lät bilder och annat material uppmuntra barnen till att dansa. Det var tydligt att dessa skillnader berodde på att det fanns en rädsla för att ”styra barnens rörelser och innehåll” (Lindqvist & Pastorek Gripson, 2022, s. 135). Förskollärarnas dokumentation synliggjorde även att det inte var en målstyrd dansundervisning. Fokus låg på processen och inte på resultatet. I resultatet var det tydligt att förskolans uppdrag genomsyrar undervisningen i dans där lek, lärande och omsorg förs samman (Lindqvist & Pastorek Gripson, 2022).

I tidigare forskning har vi lyft estetikens betydelse i förskolan och förskoleklass. Forskningen synliggör att estetik gynnar barns utveckling och lärande samt bidrar till att barnen får uppleva något med alla sina sinnen. Vi nämner även olika studier som riktar in sig på förskollärares inställning till estetik. Här synliggörs en osäkerhet kring att undervisa i de estetiska uttrycksformerna samt ett behov av kompetensutveckling inom detta. Forskningen visar även att ramfaktorer påverkar hur mycket tid som läggs på estetiska uttrycksformer. I många av de studier som vi har med framgår det att de estetiska uttrycksformerna främjar lärande inom andra ämnen som exempelvis språkutveckling, naturvetenskap och konflikthantering.

3. Teori och centrala begrepp

Under denna del vill vi presentera de teorier och begrepp som kommer att bli ett redskap under processen och i analysen av resultatet (Eriksson, 2018). Först kommer vi att introducera fenomenografin där begreppen *uppfattning*, *beskrivningskategorier*, *utfallsrum* och *kontextuell analys* förklaras. Sedan kommer vi att ta upp Lindströms modell där vi redogör för de två dimensioner som befinner sig i modellen samt de kategorier som dimensionerna bildar.

3.1 Fenomenografi

Fenomenografi är en forskningsinriktning där syftet är att ”beskriva hur företeelser eller fenomen visar sig för och uppfattas av människor” (Svensson & Åkerblom, 2023, s. 89). Ordets betydelse kommer från grekiskan och motsvarar ”beskrivning av det som visar sig” (Svensson & Åkerblom, 2023, s. 89). Människor uppfattar fenomen och företeelser på olika sätt och inom fenomenografin är fokuset på att synliggöra en grupp människors varierande uppfattningar om ett fenomen (Marton & Booth, 1997). Målet är inte att hitta ett rätt svar utan att synliggöra de olika aspekterna som informanterna uppfattar. Fenomenet blir det som vi riktar uppmärksamheten mot och i vår studie är det estetiska uttrycksformer i förskoleklassen. Larsson (1986) förklarar att fenomenografin inte fokuserar på vad ett fenomen objektivt är, vilket benämns med begreppet första ordningens perspektiv. Om vår studie handlade om det hade vi undersökt vad estetiska uttrycksformer är enligt objektiva förklaringar. Det som undersöks kallas andra ordningens perspektiv och innebär hur fenomenet uppfattas av en individ. Fenomenografin som forskningsansats skildrar och beskriver individers relationer och uppfattningar till olika fenomen i sin omvärld.

Marton och Booth (1997) lyfter att uppfattningar handlar om en relation mellan den som upplever och det som upplevs. Erfarenheten finns inte bara inom en individ utan samexisterar med världen som individen upplever. Detta innebär, menar Marton och Booth (1997), att uppfattningar är icke-dualistiska och inte kan separeras från den som upplevt något från sin uppfattning av upplevelsen för exakt samma upplevelse kan beskrivas av någon annan på ett helt annat sätt.

Det är inom denna forskningsansats vanligt att insamling av data sker genom intervjuer eller enkäter. I en fenomenografisk analys är det människors uppfattningar som är den teoretiska utgångspunkten för analysen av intervjuerna (Svensson & Åkerblom, 2023). I bearbetningen av intervjuerna är det därför viktigt att beskriva vad informanterna har uttryckt. Det är svaret på frågorna i intervjun och informantens uppfattning som tolkas i analysen. Svensson & Åkerblom (2023) anser att forskningsansatsen kan vara explorativ, utforskande och beskrivande samtidigt som den är analytisk.

3.1.1 Uppfattning

Ett begrepp som fenomenografin använder sig av är uppfattning. Dahlgren och Johansson (2019) menar att en uppfattning är ett sätt att förstå eller erfara något. Uppfattningar ingår i andra ordningens perspektiv då de utgår från varje individs olika tankar om ett fenomen (Larsson, 1986). Marton och Booth (1997) förklarar att uppfattningar inte är fysiska på det sätt att det inte är en beskrivning av material eller vad en individ lärt sig när hen har tagit del av en text.

3.1.2 Beskrivningskategorier

Beskrivningskategorierna består av aspekter, olika synvinklar, av fenomenet som framkommit (Larsson, 1986). Marton och Booth (1997) förklarar aspekter som olika sätt att uppfatta något. Exempelvis om fenomenet är *en stol*, så kanske en person uppfattar det som en sittplats och en annan som en möbel med fyra ben. Inom fenomenografin bildas kategorierna utifrån bearbetning av intervjuerna och de uppfattningar som vi tolkar.

3.1.3 Utfallsrum

Utfallsrummet är en sammanställning av de beskrivningskategorier som blivit synliga i analysen. För att få ett utfallsrum menar Marton och Booth (1997) att uppfattningarna måste tydligt beskrivas och synliggöra komplexiteten i informanternas svar, vilket görs i analysen. I utfallsrummet beskrivs relationerna mellan beskrivningskategorierna.

3.1.4 Kontextuell analys

Fenomenografin använder sig av en kontextuell analys (Svensson & Åkerblom, 2023). Kontext handlar om sammanhanget och det innebär att analysen och svaren inte kan bortse från sammanhanget och personen som berättat det. Den personen uppfattar ett fenomen på sitt sätt på grund av sin kontext, sitt sammanhang och sätt att uppleva världen (Marton & Booth, 1997). Kontexten blir i vårt fall förskolläraernas tidigare erfarenheter och utbildning.

I vår studie använder vi oss av fenomenografin för att både samla in data, analysera och beskriva förskollärares erfarenheter och uppfattningar kring estetiska uttrycksformer. Fenomenografin blir relevant utifrån våra forskningsfrågor som undersöker förskollärares uppfattningar om estetiska uttrycksformer i förskoleklassens pedagogiska verksamhet.

3.2 Lindströms modell

Vi har valt att inkludera Lindströms modell om dimensionerna mål och medel för att den i analysen bidrar med relevanta begrepp som hjälper oss koppla det fenomenografiska resultatet till estetiska lärprocessers användningsområden. Genom att sätta in informanternas uppfattningar i jämförelse med Lindströms modell kan vi bidra med ett ytterligare perspektiv på deras uppfattningar.

Lindström (2012) undersöker hur estetiska lärprocesser används i skolan. Utifrån detta har han framställt en modell som används som ett verktyg för att analysera estetiska lärprocesser. Han ramar in estetiska lärprocesser i två dimensioner; mål och medel. Mål delas upp i konvergent och divergent. Medel delas upp i medieneutralt och mediespecifikt.

3.2.1 Konvergent och divergent

Med konvergent lärande menar Lindström (2012) att målet är förutbestämt och givet till skillnad från divergent lärande som i stället kombinerar tidigare erfarenheter med nya. Divergent innebär att det inte finns ett givet mål och är mer explorativt i lärandeprocessen.

3.2.2 Medieneutralt och mediespecifikt

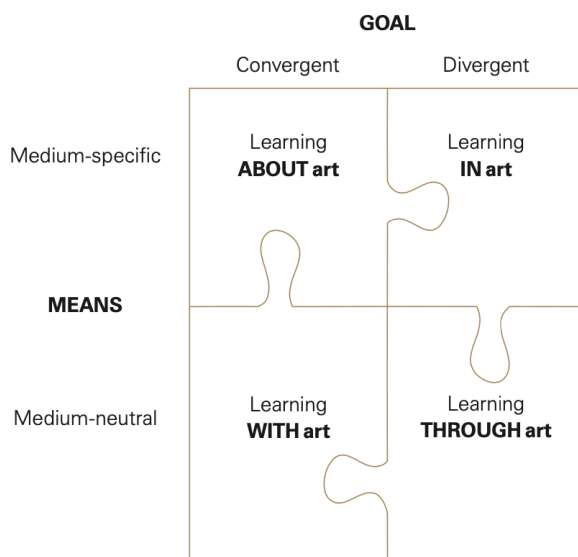
Medieneutralt står för att de estetiska uttrycksformerna används som medel för att ge eleverna kunskap i andra skolämnen. Ett exempel på detta kan vara att använda sig av dans för att lära ut matematik. Lärandeobjektet påverkas inte av vilken uttrycksform eller medel vi använder. Mediespecifikt står för att lära sig om och i de estetiska uttrycksformerna. Då är

lärandeobjektet något specifikt inom exempelvis musik. För att lära ut i och om musik är medlet mediespecifikt och i detta fall musik. Om vi exempelvis lär oss om noter, då är skillnaden att om vi byter medel från musik till dans kommer inte lärandeobjektet bli densamma, då lär sig barnen inte om noter längre utan om något helt annat (Lindström, 2012).

3.2.3 Fyra kategorier

De olika kategorierna om, med, i och genom uppstår endast om man kombinerar de två dimensionerna mål och medel. Där den ena handlar om hur aktiviteten relaterar till de medel som används: mediespecifikt eller medieneutralt, och den andra handlar om aktivitetens mål: konvergent eller divergent. Vi använder oss av ämnet musik som exempel så sker lärande *om* musik när vi har ett mediespecifikt medel och ett konvergent mål. Lärande *i* musik sker när vi har ett mediespecifikt medel och ett divergent mål. Lärande *med* musik blir till om vi har ett medieneutralt medel och ett konvergent mål. Lärande *genom* musik sker med ett medieneutralt medel och ett divergent mål.

Lärande *om* innebär att lära sig om en specifik estetisk uttrycksform och olika metoder inom den. Exempelvis hur man kan använda pastellkritor. Lärande *med* används ofta inom förskoleverksamheten (Ehrlin, 2020). Då används en estetisk uttrycksform för att lära ut något annat som exempelvis dansmatte. Lärande *i* riktar sig mot erfandet av en estetisk uttrycksform och hur man kan använda sig av vissa material för att åstadkomma en förbestämmd effekt. Lindström (2012) förklarar också lärande *i* som reflektioner kring estetiken man erfar, bildens betydelse eller vad musiken förmedlar. Lärande *genom* syftar på den personliga utvecklingen som kan ske av att arbeta med estetiska uttrycksformer.

“Table 1: Four ways of learning art” (Lindström, 2012, s. 169)

4. Metod

I denna del presenteras val av metod för insamling av data samt genomförandet. Vi lyfter även urval, validitet och etiska överväganden.

4.1 Intervju som metod

Studiens frågeställning möjliggör för en kvalitativ ansats. Genom en kvalitativ ansats är förhoppningen att kunna förstå ett fenomen (Svensson & Ahrne, 2022). I vår studie vill vi ta reda på förskollärares uppfattning av de estetiska uttrycksformerna, vilket vi kommer göra genom intervjuer. Metoden väljs genom att se till det arbetssätt som är mest användbart för att samla in fakta menar Svensson och Ahrne (2022). Det är inom vår valda teori fenomenografin vanligt att insamling av data sker genom intervjuer eller enkäter. Under fenomenografiska intervjuer använder sig forskaren av en intervjuguide med förutbestämda frågor men intervjuaren är fri att avvika från guiden för att ställa följdfrågor och följa upp intressanta spår. Vi anser att intervjuer gör det möjligt för oss att ta reda på förskollärarnas egna erfarenheter av att arbeta med estetiska uttrycksformer samt deras tillvägagångssätt. Probing är en metod från fenomenografin som används för att rikta samtalet åt ett visst innehåll. Det används även för att kunna fördjupa samtalet för att få utförligare beskrivning av informantens uppfattning av fenomenet. Icke verbal probing är när intervjuaren använder sitt kroppsspråk för att antingen bekräfta, visa intresse eller engagemang inför det informanten delar med sig av. Detta är ett sätt att få informanten att utveckla sina svar ytterligare (Dahlgren & Johansson, 2019). Bryman (2018) lyfter att intervjuer med en kvalitativ ansats inte är lika strukturerade som de hade varit med en kvantitativ. Anledningen är att kvalitativa intervjuer söker efter informanternas olika tankar.

För att utföra intervjuerna har vi skapat en intervjuguide. Frågorna i guiden ska ge svar på syftet och frågeställningen. När vi formulerade frågorna hade vi syftet i åtanke och försökte komma på frågor som var relevanta till fenomenet. Frågorna var formulerade så att vi kunde fånga upp informanternas uppfattningar utifrån olika perspektiv av estetiska uttrycksformer. Vi ville undvika att ställa ledande frågor så detta tänkte vi på när vi gjorde intervjuguiden. Enligt Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022) får intervjun en struktur genom frågorna. Vi har valt att ha några slutna frågor och en del öppna frågor vilket gör att det blir semistrukturerade intervjuer. De frågor som varit slutna har alltid följts upp med en följdfråga om informanterna inte själva valt att utveckla sina svar. Bryman (2018) anser att intervjun gynnas av öppna frågor som gör att informanten kan komma in på flera olika spår. Då får vi svar på det som informanterna tycker är viktigt. I semistrukturerade intervjuer blir intervjuguiden en mall som inte strikt måste följas (Bryman, 2018). Det är dock viktigt att vissa frågor ställs under varje intervju om resultaten ska bli jämförbara. Vi utgår ifrån den och vet vilka teman som vi vill att informanterna ska svara på men intervjun blir flexibel. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022) förklarar att det är viktigt att fånga upp informanternas ordval för att vi som intervjuar ska kunna be dem utveckla sina tankar. På så sätt kan vi som intervjuar också komma på följdfrågor. Vi har valt fenomenografi som analysmetod där semistrukturerade intervjuer anses vara det tillvägagångssätt som teorin rekommenderar för att få ingående svar av informanterna (Dahlgren & Johansson, 2019).

Som intervjuare är det viktigt att tänka på att ens eget förhållningssätt och bemötande i intervjun påverkar situationen (Bryman, 2018). Vi vill att informanterna ska känna sig bekväma och att vi är intresserade av det de säger. Det kan vi åstadkomma genom att vara uppmärksamma och visa att vi lyssnar. Det kan vara bra som intervjuare att lyfta innebörden i

informanternas svar så de kan bekräfta att man förstått rätt eller tydliggöra om det blivit ett missförstånd (Bryman, 2018).

För att komma ihåg och kunna gå tillbaka till intervjuerna spelades de in. Då blir även en utförlig analys möjlig (Bryman, 2018). Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022) rekommenderar att anteckna under intervjun, det ger möjlighet att notera något om kroppsspråk eller om inspelningen har krånglat exempelvis.

4.2 Urval till intervjuerna

För att veta vilka vi ska intervjua vänder vi oss till syftet (Bryman, 2018). Syftet med studien är att ta reda på förskollärare som är verksamma i förskoleklass så därför har vi kontaktat skolor där de har förskoleklasser. Vårt urval blir därför målstyrt då informanterna är relevanta för syftet och forskningsfrågorna i studien (Bryman, 2018).

Vi har valt att vända oss till lärare på kommunala skolor. Studien hade blivit annorlunda om vi inkluderat privata skolor, eller med olika inriktningar som Montessori eller Waldorf. Då hade vi troligen också fått data om hur de faktorerna påverkat uppfattningen av estetiska uttrycksformer (Svensson & Ahrne, 2022).

4.3 Genomförande

Vi mailade 12 skolor och fick svar från två. Båda skolorna hade två förskollärare som var verksamma i förskoleklass som ställde upp på intervjun. Via mail informerade vi kort om studien och när vi hade närmare kontakt kunde vi ge mer information. Sammanlagt blev det alltså fyra intervjuer. De fyra förskollärarna arbetar i olika förskoleklasser vilket gör att de alla har olika erfarenheter. Datum för intervjuerna bestämdes via sms-kontakt och informanterna fick välja tid som passade dem.

I början av varje intervju presenterar vi vår studie. Informanterna fick ett informationsbrev samt att de fick skriva under en samtyckesblankett. Intervjuerna utfördes på skolan som informanterna jobbar på där alla valde sitt klassrum att sitta i. Det är en plats där de känner sig trygga vilket skapar en mer jämlik relation mellan informant och intervjuare (Bryman, 2018). Intervjuerna pågick mellan 20 – 40 minuter. För att dokumentera intervjuerna spelade vi in dem. Under tiden förde vi anteckningar kring informanternas kroppsspråk och reaktioner. Vi använde oss av vår intervjuguide för att se till att vi fick svar på vissa frågor som sedan gick att jämföra (Bryman, 2018). Följdfrågorna blev dock olika beroende på informantens svar. Öppna frågor där vi följer informanternas tankar gör att vi verkligen tar del av deras uppfattningar (Svensson & Åkerblom, 2023). Vi använde oss av både verbal och icke-verbal probing. Genom att ställa frågor samt lyfta de ord som de använder och fråga om dem. Icke-verbal probing utförde vi genom att bekräfta och visa intresse för det informanten delar med sig av. Detta bidrog till att informanten utvecklade sina svar ytterligare (Dahlgren & Johansson, 2019). Vi försökte därför följa informanternas initiativ och tankebanor. Det blev en tidsskillnad då en del ville utveckla sina svar mer samt att de ville visa oss runt på sin avdelning.

4.4 Analysmetod

Fenomenografi som teori vill ta reda på någons uppfattning av ett fenomen (Svensson & Åkerblom, 2023). Med hjälp av fenomenografi kan vi analysera våra intervjuer då intervjuernas mål är att få svar på vad en persons uppfattning är. Svensson och Åkerblom (2023) tydliggör att fenomenografin inte söker efter ett svar som är antingen rätt eller fel.

Svaret är subjektivt, i detta fallet förskollärarnas egna erfarenheter och uppfattningar om estetiska uttrycksformer. I analysen av den insamlade datan får vi då ta del av flera olika uppfattningar av ett och samma fenomen. Exempelvis hur informanterna urskiljer och beskriver fenomenet estetiska uttrycksformer. Svensson och Åkerblom (2023) utvecklar vidare att analysen av resultatet ska utforskas på ett öppet sätt, på så sätt låta materialet tala för sig självt. För att göra detta så ska man läsa igenom de transkriberade intervjuerna flera gånger så forskarna blir bekanta med materialet (Dahlgren & Johansson, 2019). Transkriberingen av materialet, vilket vi själva gjort, gjordes efter varje intervju. Det tar tid men genom att den som själv intervjuat transkriberar och kan ta hjälp av sina anteckningar blir materialet så korrekt nedskrivet som möjligt (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2022). Genom att sedan ta ut de stycken som på något sätt sammanfattar en del av intervjun eller är viktiga för studien så får forskaren grunden för jämförelser som görs i analysen. Dahlgren och Johansson (2019) kallar dessa stycken för passager och passagera lägger grunden till beskrivningskategorierna. Beskrivningskategorierna utgörs av beskrivningar av aspekter om fenomenet och relationerna däremellan (Marton & Booth, 1997). I utfallsrummet lyfts kategorierna och de olikheter som blivit synliga i informanternas uppfattningar. Marton och Booth (1997) anser att uppfattningarna kan forma en hierarki. Hierarkin består av nivån av komplexitet och utförlighet som utmärker sig i informanternas svar. I analysen ska de olika nyanserna i informanternas svar tydliggöras för att läsaren ska kunna se varför en beskrivningskategori valts och hur svaren relaterar till varandra. I analysen tar vi även hänsyn till fenomenografins begrepp; kontextuell analys. Detta gör vi genom att förklara hur vi tror förskollärarnas utbildningar har inflytande på deras uttalanden, hur det i deras svar syns att utbildning och relationen till estetiska uttrycksformer blir en del av kontexten.

I analysen inkluderar vi Lindströms modell vilket motsäger fenomenografins principer. Fenomenografien ska vara fri från fördefinierade kategorier, som Svensson och Åkerblom (2023) nämner, och därför är analysen uppdelad i två delar. Beskrivningskategorierna och utfallsrummet framkommer genom en fenomenografisk ansats. Vi gör sedan en separat analys utifrån förskollärarnas svar genom Lindströms (2012) modell. Det är då viktigt att vi under första delen tänker på att inte ha Lindströms modell i tanken för att våra beskrivningskategorier inte ska påverkas av förbestämda kategorier.

4.5 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Validiteten påverkas av urvalet och i denna studie så är urvalet begränsat (Bryman, 2018). Det är fyra förskollärare på två kommunala skolor. Validitet har även att göra med om vi undersöker det som vi säger oss undersöka. Det beror på om teorin, metoden för att samla in data samt analysmetoden går att tillämpa på frågeställningen (Fejes & Thornberg, 2019). Målet har vara att välja teori och metod som undersöker syftet så bra som möjligt. Exempelvis så är intervjuer en passande metod för att få reda på någons uppfattningar (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2022). Urvalet av informanter är personer som jobbar med det område vi vill undersöka.

Bryman (2018) anser att begreppen reliabilitet, validitet och generaliserbarhet är svåra att koppla till kvalitativ forskning. I stället kan validitet ses som trovärdighet och överförbarhet. Reliabilitet jämförs med pålitlighet. Trovärdigheten kan undersökas med validering från informanterna att man tolkat deras svar rätt. Det kan göras genom att informanterna får läsa igenom analysen. Överförbarhet blir svårt menar Bryman (2018) då studien är gjort på ett begränsat antal personer. Pålitlighet, motsvarar reliabilitet, uppnås när forskarna redogör tydligt för den insamlade datan. Hela processen ska vara tillgänglig för läsaren vilket vi anser blir möjlig genom vår studie. När det kommer till generaliserbarhet är det sällan kvalitativa

studiers mål att sträva efter hög generaliserbarhet (Bryman, 2018). I stället strävar forskarna efter att förstå människors uppfattningar och tankar, vilket är syftet med vår studie.

4.6 Etiska överväganden och forskningsetiska principer

Svensson och Ahrne (2022) förklarar att när forskare vill ta reda på något om samhället är det oundvikligt att möta människor. Vid studiens genomförande har vi då vänt oss till Vetenskapsrådets (2017) forskningsetiska principer. Ett etiskt övervägande som vi gör utifrån informanternas rätt till information om studien är att förskollärarna får information i god tid om vad studiens syfte är. De får även tillgång till studien när den är klar. Krav om samtycke är en annan del av Vetenskapsrådets (2017) etiska principer. Informanterna har fått skriva under samtyckesblanketter och vi meddelar både skriftligt och muntligt att samtycket kan dras tillbaka när de vill.

Genom intervjuerna tar vi del av personuppgifter som i studien kommer att anonymiseras. I resultatet använder vi pseudonymisering till informanternas namn, de får alltså nya påhittade namn. Informanternas arbetsplats är inte relevant i studien, det är bara personens yrke, erfarenhet och utbildning som kan bidra till resultatet. Dessa uppgifter hanteras med konfidentialitet. Vi har inte samlat in känsliga personuppgifter då det inte är viktigt samt att man behöver tillstånd av etikprövningsnämnden (Vetenskapsrådet, 2017). Uppgifterna i studien används bara för det ändamål som vi meddelat och när studien är färdig raderas allt insamlat material från intervjuerna.

5. Analys och resultat

Vi använder oss av fenomenografi som metod för att analysera. Fenomenografien synliggör andra ordningens perspektiv som undersöker hur individen upplever ett fenomen (Larsson, 1986). Vi har därför delat upp intervjuerna i olika passager som bildar beskrivningskategorier (Dahlgren och Johansson, 2019). Beskrivningskategorierna består av olika aspekter om fenomenet som blivit synliga i vår analys. Efter utfallsrummet analyserar vi informanternas uppfattningar utifrån Lindströms modell (2012).

Som nämnts i metoden har samtliga informanter fått fiktiva namn för att inte röja deras identitet.

5.1 Vad är estetik och vad är det inte?

En dimension av variation som synliggjordes i intervjuerna var informanternas uppfattningar av vad estetik är. Sandra har läst lärarutbildningen med inriktning skapande verksamhet för barn i yngre åldrar och har arbetat som lärare i 14 år. Hon har även tidigare erfarenhet av att jobba som danslärare vilket hon gjort i 7 år. Sandra uttrycker att de estetiska uttrycksformerna är dans, bild, drama och musik. När vi ber informanterna berätta om deras tankar kring uttrycksformerna som de nämnt så är Sandra den enda som går in på varje ämne i detalj. De övriga pratar mer övergripande om estetik. Sandra berättar då att hon uppfattar att dans är rörelser till musik på olika nivåer samt relationen mellan människan och musiken.

Jag tänker att barnen både på ett fritt sätt kan dansa till musik och välja sitt eget rörelsemönster och hur de vill röra sig.
- Sandra

Hon berättar sedan att bild är ett skapande ämne där man jobbar med olika material och där kroppen används som ett verktyg för att skapa något. Enligt Sandra är drama något som gestaltas eller dramatiseras och musik är när någon sjunger eller spelar instrument. Musik är något som kan skapas och lyssnas på.

Att man ändå får experimentera och exponeras för olika uttrycksformer, verktyg och olika material inom bild, så att det inte bara handlar om vattenfärg och penna och papper utan att det finns ett brett utbud inom vad bild innebär.
- Sandra

Malin har läst lärarutbildningen med inriktning skapande verksamhet för barn i yngre åldrar. Hon har varit verksam lärare i 9 år. Malin uttrycker att de estetiska uttrycksformerna är musik, dans, rytmik, drama, bild samt att ta bilder och kommunicera med bilder. Hon nämner också interaktivt ritande och målande med digitala verktyg. När vi frågade Malin om hon har någon egen relation till estetiska uttrycksformer berättar hon att hon utövar yoga, dans och boxning på gymmet. Malin upplever att hon utövar estetiska uttrycksformer när hon är aktiv och gör rörelser med sin kropp. Hennes uppfattning av fenomenet speglas även i hennes beskrivning av sin undervisning.

Vi har alltid en rörelsepaus på morgonen och vi kallar det för mindfulness där vi bara tänker på kroppen, eller så kan det vara yoga eller massagesånger eller massagesagor. Det är sådana grejer som ligger mellan alla lektioner plus att alla lektioner också har

en rörelse inbyggt i lektionen.
- Malin

Malin associerar träning, meditation och avslappning till estetik. Vi menar att Malins beskrivningar speglar hennes personliga relation till de hon anser är estetik, då hon tidigare nämnt att detta är något som hon själv utövar på fritiden.

Mariel har gått lärarutbildningen med inriktning fantasi och kunskap för barn i yngre åldrar. Hon har arbetat som lärare i 9 år. Mariel upplever att estetiska uttrycksformer är konst.

Konst kan bli så mycket, det kan vara ett samtal, måla på en vägg, lera, sjunga, dansa och leka med leksaker också berätta en berättelse med dem. Just i sammanhanget förskoleklass ja, det kan vara lustfyllt, saker som ger ro, är skönt för en.
- Mariel

Mariel associerar ordet ”konst” tillsammans med något som man gör eller skapar. Hon nämner även orden ”vara lustfyllt, saker som ger ro, är skönt för en”. En tolkning är att hon uppfattar att de estetiska uttrycksformerna skapar möjlighet för att uppleva något på ett meningsfullt sätt. Mariel lyfter även att hon använder sig av dans vid övergångar eller för att skapa pauser i vardagen;

Ibland gör vi det som en paus och dansar lite.
- Mariel

Rickard är utbildad förskollärare och har arbetat i förskoleklass i 20 år. Han upplever att de estetiska uttrycksformerna är skapande i olika former.

Estetiskt kan vara så mycket så det är ganska svårt att rama in. Det är ju väldigt brett. Ja, det man direkt tänker på är bild och skapande och olika former som musik eller rytmik.
- Rickard

Vår analys av Rickards citat är att han har svårt att sätta ord på vad estetik är. Han nämner ämnen som bild och musik. Senare i intervjun berättar han också att han alltid vill ha en koppling till läroplanen när han planerar sin undervisning. Vi frågar informanten sen om drama, med tanke på att han inte nämnt det. Han berättar då att han använder drama för att prata om konflikter med barnen.

Analysen, anser vi, visar att det finns en relation mellan informanternas uppfattningar kring fenomenet och deras tidigare erfarenheter samt personliga relationer till fenomenet. Det blir märkbart att informanternas inriktning under deras tidigare utbildning influerar deras uppfattningar till fenomenet. Det blir synligt att det finns en delad uppfattning om att de estetiska uttrycksformerna skapar möjligheten för ett mer holistiskt lärande då 3 av 4 informanter använder sig av uttrycket ”lära sig med kroppen”. Sandra, Malin och Mariel nämner också att det är viktigt att barnen ska få använda alla sina sinnen för att tillägna sig kunskap.

Något som är gemensamt för alla intervjuer är att samtliga informanter associerar gymnastiken till estetik. De upplever att de arbetar med de estetiska uttrycksformerna på gymnastiken när de utför någon form av rörelser med kroppen till musik. Det blir i vår analys

påtagligt att informanterna upplever att så länge de använder musik till någon form av rörelse med kroppen så blir det estetik. Detta uttrycker informanterna på olika sätt. Malin beskriver detta i form av yoga, massagesånger och massagesagor. De övriga informanterna pratar mer övergripande om gymnastiken. De ger exempel på rörelselekar som utförs till musik. Vi menar att det blir synligt att kombinationen mellan fysisk aktivitet och musik visar en gemensam uppfattning om fenomenet estetiska uttrycksformer i förskoleklassen.

5.2 Estetiska uttrycksformer som process eller produkt

En kategori som vi identifierade var lärarnas uppfattning kring estetiska uttrycksformer som en produkt eller process. När vi ber Sandra utveckla hur hon uppfattar dans, bild, drama och musik i förskoleklass är det tydligt att hon ser dem alla som en process.

Att eleven ska få möjligheten att uttrycka sig själv genom olika... (paus) estetiska processer /.../ Men att man ändå får experimentera och exponeras för olika uttrycksformer.
- Sandra

Sandra beskriver processen som ett lärande. Sandra nämner orden ”*uttrycka sig*” vilket visar på att Sandra upplever att de estetiska uttrycksformerna är ett sätt att uttrycka sig på, det är den primära aspekten av fenomenet som hon lyfter. Med att uttrycka sig säger hon att det handlar om att förmedla känslor och tankar. Genom begreppet ”*estetiska processer*” blir det synligt att hon ser estetik som något som pågår under en längre tid där barnen får möjlighet att experimentera. Hon nämner också orden ”*hitta sin egen uttrycksform*” och pratar om att få testa sig fram. Genom att barnen får göra detta lyfter hon att de har möjlighet att hitta det de tycker om och detta tolkar vi som att Sandra upplever att de estetiska uttrycksformerna skapar möjlighet för personlig utveckling. Det är en tillgång till barnens identitet och en väg till kunskap. Skapande processer i exempelvis bild handlar enligt Sandra om att få testa olika material.

I sin intervju pratar Malin om att använda estetiska uttrycksformer för att stötta andra ämnen men hon uppfattar dem också som ämnen med egenvärde och att de då blir en del av en process.

För jag vill ju att de ska komma på själva genom att utforska, improvisera, experimentera. De ska inte bara kopiera det jag gör utan de ska komma på själva.
- Malin

Malin använder orden ”*utforska, improvisera*” och ”*experimentera*”. Detta gör att vi tolkar hennes uppfattning av estetik som något man befinner sig i. Hon vill inte bara att barnen ska uppnå ett resultat utan befinna sig i själva processen.

Sen är det just frågan hur just en själv ser på estetiska lärprocesser. För jag ser det som något man tar in i alla ämnen. Det behöver inte vara matematik heller utan man får måla för att få den sköna tiden.
- Mariel

I Mariels beskrivning anser vi att både process och produkt blir synligt. Hon säger att de vill göra matematiken mer konkret med hjälp av lera och har därför gjort geometriska former med lera tillsammans med barnen. Barnen får vara i processen av att skapa med lera men de ska ändå producera en produkt. Mariel lyfter ett annat perspektiv av att hon låter estetiken vara en

process som barnen får vara i genom slutet på citatet där hon säger "Det behöver inte vara matematik heller utan man får måla för att få den sköna tiden" vilket vi tolkar som att när barnen "bara" målar lär de sig inget. Det kan även tolkas som att det är upplevelsen av att måla som Mariel vill att barnen ska få vara i.

Rickard beskriver olika produkter de har skapat, såsom bokstäver i naturmaterial och ankbåtar. I Rickards citat fokuserar han på produkten barnen fick skapa vilket får oss att tolka det som att den processuella aspekten av aktiviteten med ankbåtarna hamnar i bakgrunden. Ankbåtarna gjordes för att testa hur de åker i vatten vilket leder in lärandet på naturvetenskap.

Vi jobbar ju mycket tematiskt och då för vi in estetik i det temat. Typ natur så gjorde vi ankbåtar och testade i ankdammen.
- Rickard

Informanternas intervjuer visar på en delad uppfattning om estetiken som en process och en produkt. Det finns en balans men svaren visar på en majoritet i uppfattningen att estetiska uttrycksformer ska resultera i en produkt.

Sandra berättar om ett arbete hon gjort med sin klass. De skulle göra en pjäs och hon berättar om hur processen innan pjäsen var klar bidrog till olika typer av skapande och lärande. Barnen skulle göra rekvisita och sätta ihop låtar till pjäsen.

Där blir det ett väldigt varierat lärande vecka till vecka. Första veckan var det jättemycket fokus på att få klart all rekvisita /.../ Där är barnen jätte kreativa och kommer med massa ideer och förslag.
- Sandra

I den förklaringen syns Sandras uppfattning om en balans mellan process och produkt. Det är en process av skapande där barnen får experimentera men även en produkt som ska färdigställas.

5.3 Lärarens roll

I intervjuerna blev det synligt att informanterna hade olika uppfattningar om sin roll som lärare i estetiska processer. Sandra lyfte sin egen inställning som en viktig del av att lära ut estetik. Hon anser att när hon är positiv och nyfiken på barnens tankar och idéer blir de öppna för att prova saker. Uppfattningen är att hon som lärare inte bara kan ge instruktioner utan ska vara engagerad tillsammans med barnen.

Det är min roll som lärare. Att få dem att känna en tillit till sin egen förmåga men också att lära sig att ibland misslyckas.
- Sandra

När Rickard pratar om sin roll som lärare beskriver han att han gillar att skapa med barnen och därför gör han gärna det. I samband med att han pratade om sin kollega som gillar musik uttryckte han sig såhär:

...vi skapade tidigt våra roller att hon gillar musik och jag gillar skapande så då blev det så.
- Rickard

Vi tolkar detta citat som att Rickard inte arbetar med musik eftersom han inte gillar det och det är bättre att dela upp arbetsuppgifter utifrån intresse. Mariel pratar om att hon som lärare behöver visa intresse för att barnen ska bli intresserade av något. I samband med detta nämner hon även att barnen måste lära sig att sitta vid ett skrivbord i förskoleklass. Mariel menar att det ställs nya krav i skolan och därför behöver hon som lärare ge dem möjlighet att trivas med både teoretiska och praktiska situationer.

Vi måste skapa ett intresse för man gör något om man är intresserad.
- Mariel

Precis som Mariel så anser Malin att läraren har en stor roll i barnens engagemang och lärande. Hon menar på att det behövs en balans mellan att ge instruktioner och att vara tillåtande för barnens eget utforskande. På så sätt tänker Malin att hon kan få barnen att se glädjen i aktiviteterna. Hon uppfattar att estetiken bidrar till alla barns möjlighet till lärande. Det blir ett sätt för henne att nå ut till fler barn.

Jag tror att det är dem som man kan missa om man inte använder sig av de estetiska uttrycken. Att man missar de eleverna som inte ser den där raka vägen utan som går dem där små stigarna runt omkring.
- Malin

I detta citat blir det tydligt att Malin anser att de estetiska uttrycksformerna möjliggör variation i undervisningen. Hon uttrycker också att estetiken skapar möjlighet för ett lärande som inte följer linjära banor.

5.4 Estetikens utmaningar

Vi identifierade olika uppfattningar om vad som gör estetiska uttrycksformer utmanande att arbeta med. Mariel berättar att estetiska uttrycksformer tar tid att planera och utföra i verksamheten. Detta ser hon som ett hinder, vilket har en påverkan på hur mycket hon arbetar med det. Mariel förklarar också att hon hade velat ha mer musik men att sådana aktiviteter kräver två pedagoger, vilket inte alltid är möjligt. Barnen har varit intresserade av att skriva en egen låt men det har inte blivit något på grund av tidsbrist.

Jag hade velat ta in mer musik i skolan. Jag tror det hade gjort barnen lugnare att jobba mer med det. Men med de ämnena är det oftast bättre att vara två pedagoger så en kan hålla i det och den andra kan visa lite.
- Mariel

Sandra uppfattar utmaningarna på ett annat sätt och förklarar att det är som med alla andra ämnen. Utmaningen är alltså att skapa intresse för aktiviteten samt behålla barnens uppmärksamhet. Vi tolkar det som att Sandra ser likvärdigt på alla ämnen och vi menar att detta kan höra ihop med Sandras tidigare erfarenheter samt personliga relation till estetiska uttrycksformer då hon nämner i intervjun att hon tycker att det är roligt och givande att arbeta med detta.

Egentligen tycker jag inte att det skiljer sig så mycket från något annat ämne i sig. Du har alltid barn som tycker att saker är mer eller mindre roliga. Där du då ska hitta precis som inom alla ämnen du undervisar i (paus), hitta saker som är inspirerande och

som kan hålla barnens intresse.
- Sandra

Malin diskuterar kraven som estetiska uttrycksformer ofta innebär. Att det ofta är något som ska framföras efter barnen arbetar med det. Detta kan bli en utmaning då det inte upplevs som ett lätt moment att visa upp något för andra. Vi tolkar det som att lärarna upplever att något barnen har skapat alltid måste visas upp.

Äh, (tänker) utmaningar kan vara att det är något barn som inte vill agera inför klassen och det behöver de inte om de inte vill
- Malin

Rickard tar också upp tidsbrist som en utmaning. Vi märker i samtliga intervjuer att informanterna upplever att estetiska uttrycksformer är mer tidskrävande att planera. När Rickard pratar om att skapa handlar det mycket om att använda material såsom exempelvis penslar och färger. Vi tolkar det som att bilden av vad skapande är begränsar möjligheterna för att inkludera det i undervisningen.

Att få till en bra planering är en stor utmaning, man måste tänka på att det tar tid att skapa.
- Rickard

Rickard nämner "tar tid att skapa" vilket också kan tolkas som att han vill att barnen ska få tid till att befinna sig i den processen.

5.5 Utfallsrum

I utfallsrummet belyser vi relationerna mellan beskrivningskategorierna i ett försök att framföra komplexiteten i informanternas svar (Marton & Booth, 1997).

Första beskrivningskategorin belyser synen på vad estetiska uttrycksformer är eller inte är. Vi uppmärksammar att det verkar finnas en relation mellan informanternas personliga relation till estetiska uttrycksformer och hur utvecklat de beskriver vad estetiska uttrycksformer är. Även informanternas tidigare utbildning speglar deras uppfattningar kring estetiska uttrycksformer. Detta kan bero på det som fenomenografin nämner som kontextuellt. En persons uppfattningar kan inte separeras från sammanhang som personen befunnit eller befinner sig i (Marton & Booth, 1997). Utbildningen påverkar personens sätt att uppfatta ett fenomen och blir en del av kontexten.

Sandra som har en tidigare relation till dans och som har läst lärarutbildningen med inriktning på skapande verksamhet är nyanserad i sina svar. Hon beskriver i detalj vad de olika estetiska uttrycksformerna innebär för henne. De övriga tre informanterna Malin, Mariel och Rickard pratar mer övergripande och använder begrepp som konst eller skapande. Alla fyra informanter kommer in på gymnastik och idrott som estetik. Genom att ha musik och rörelse av något slag är även det estetik. Sandra och Malin använder begreppet holistiskt lärande i samband med estetik. I intervjuerna nämner alla informanter minst en gång att barnen får lära sig med kroppen när de arbetar med estetik. Tre av informanterna använder också begreppet använda sina sinnen. Vi menar att dessa begrepp synliggör att informanterna delar en gemensam uppfattning om att estetiska uttrycksformer skapar möjlighet för att tillägna sig kunskap med kroppen.

I den andra beskrivningskategorin analyserar vi huruvida förskollärarna ser estetiska uttrycksformer som process eller produkt. Sandra ser själva varandet i processen som ett lärande och går in mycket på att det inte alltid behöver finnas ett resultat. Hon beskriver estetik som ett sätt att uttrycka sig på vilket skapar en relation mellan vad hon anser att estetik är samt att hon ser estetik som en process. Vår analys visar på en relation mellan estetik som en process och vår tredje beskrivningskategori ”lärarens roll” när Sandra uttrycker att hennes uppgift som lärare är att ge barnen en tillit till sin egen förmåga. Hon nämner att det är hennes roll som lärare att introducera barnen för olika estetiska uttrycksformer då det ger barnen möjligheten till att upptäcka olika sätt att uttrycka sig på. Hon vill att barnen ska bli bekväma i en process där det ibland är svårt och det inte alltid blir som man tänkt sig. Sandra vill framföra i intervjun att estetik är lika viktigt som alla ämnen och har därför samma utmaningar.

Malin pratar om att låta barnen få experimentera och befinna sig i processen, dock har hon även fokus på resultatet och att barnen ska framföra något. Eftersom Malin har fokus på resultat skapas en relation med den tredje beskrivningskategorin ”lärarens roll” när hon lyfter sin syn på att det är viktigt som lärare att skapa självförtroende hos barnen. Hon vill att barnen ska våga prova och uttrycka sig inför sina klasskamrater. Dock uttrycker hon att barnen inte alltid ska ha det kravet på sig, hon vill hitta en balans mellan process och produkt. Detta speglas i den fjärde beskrivningskategorin ”estetikens utmaningar” där Malin lyfter att inte alla barnen vill visa eller framföra något för klassen som utmaning. Det finns en röd tråd i Malins syn på estetiska uttrycksformer.

Under Mariels intervju berättar hon att det är svårt att beskriva estetiska uttrycksformer med ett ord. Mariel använder sig av begrepp som lärandeprocess och konst vilket hon beskriver kortfattat. Hon är inne lite på att barnen får vara i processen då hon nämner det sköna med konst och fantasin, detta kan relateras till Mariels utbildning som hade inriktning fantasi och kunskap. Hon kopplar estetik till fantasi. Dock återkommer hon till att nå en produkt när hon beskriver att göra former med lera eller måla matematiska mönster. Hon reflekterar över sin roll som lärare och anser att det är viktigt att skapa ett intresse hos barnen för att de ska vilja göra något. Då kommer hon in på att lära barnen sitta vid skolbänken. Mariel tänker att musik kan göra barnen lugnare och kan motivera dem att sitta ner under en längre tid. Fokuset skiftar då från att skapa intresse för estetik och i stället hur det kan vara ett hjälpmedel för andra saker. Det kan finnas en relation mellan svårigheten att beskriva estetiska uttrycksformer och vad hon upplever är utmaningar med estetiken. Hon upplever att estetik är tidskrävande och att det behövs två pedagoger för att utföra vissa moment, vilket är ett hinder.

Rickard pratar om skapande när han beskriver sin uppfattning av estetiska uttrycksformer. Med skapande förklarar han aktiviteter som har med naturen att göra, att barnen får göra bokstäver och ankbåtar av naturmaterial. Sättet Rickard ser på skapande speglas i hur han vill arbeta fram produkter med barnen. Han lyfte estetiska uttrycksformer som ett verktyg för att lära sig matematik, naturvetenskap och svenska. I relation till sin roll som lärare förklarar han att han gillar skapande och därför gör han det med barnen. Han säger att estetik är utmanande att arbeta med då det tar tid och inte är lika lätt att plocka fram samt städa.

5.6 Olika användningsområden för estetiken utifrån Lindströms modell

Analysen och utfallsrummet har vi gjort genom fenomenografen där beskrivningskategorierna bildas av våra tolkningar och bearbetning av intervjuerna. Fenomenografen som teori utgår inte från kategorier utan dessa blir synliga under analysen. Vi upptäckte under analysen och i

utfallsrummet estetikens olika användningsområden i förskoleklass. Utifrån estetikens användningsområden kan Lindströms modell (2012) synliggöra andra typer av mönster som kan relateras till frågeställning 2 om estetikens utmaningar och möjligheter. Genom modellen uppmärksammade vi i resultatet en hierarkisk ordning mellan konvergent och divergent samt mediespecifikt och medieneutralt.

I förskoleklassens läroplan står det att undervisningen ska behandla ”*bild, musik, dans, drama och andra estetiska uttrycksformer*” (Lgr22, 2022). Informanterna berättar att det endast är musik och bild som är med på schemat i förskoleklass och nämner att det är för att dessa två ämnen är obligatoriska för grundskolans resterande årskurser (Lgr22, 2022). Det framgår också att det är lärarna som är ansvariga för att planera dessa lektioner. Sandra och Malin berättar att deras elever även har dans på schemat varannan vecka. Dansundervisningen utförs av en utbildad danslärare som hyrs in av skolan där barnen lär sig koreografier och olika tekniker inom dans.

Det är speciellt när det kommer in någon som är utbildad inom ett specifikt estetiskt ämne. Även om jag har utbildning så blir det något helt annat när det kommer någon som är expert på sitt område. Jag upplever att det ger barnen en mer fördjupad upplevelse och kunskap.

- Malin

Vi tolkar det som att barnen fick befinna sig i lärande *om* under danslektionerna med dansläraren. Det finns ett mediespecifikt medel, dans, och ett konvergent mål som är att lära sig om dans. Malin uppfattar att barnen då får lära sig om dans i olika former och även prova sina nya färdigheter i dans. När barnen får möjlighet att använda sina färdigheter tolkar vi det som att barnen får vara i lärande *i*.

Mariel berättar att de ibland har både musik och bild på sina schemalagda lektioner. Barnen får lyssna på musik och måla det som de tänker på eller känner när de hör musiken.

Det är faktiskt väldigt givande att få eleverna att känna av musiken i sin kropp och sen måla.

- Mariel

I vår analys tolkar vi det som att Mariel i detta sammanhang har uppfattningen om att de estetiska uttrycksformerna får barnen att uppleva något, samtidigt som de får möjligheten till att uttrycka sig. Om vi analyserar och tolkar citatet genom Lars Lindströms (2012) modell så kan vi se att målet är divergent då det inte är bestämt vad barnen ska åstadkomma. Medlet tolkar vi vara mediespecifikt då det är just musik och bild som används. På detta sätt blir det synligt att hon använder sig av lärandeformen *i*. Detta då Mariel använder musiken för att få barnen att uppleva en känsla. Barnen ska sedan förmedla denna känsla genom att skapa en målning. I dessa processer tror vi att läraren kan åstadkomma lärande *genom*, då barnen eventuellt kan upptäcka något om sig själva.

Malin beskriver att musiken brukar vara ganska fristående och att hon brukar planera utefter vad barnen tycker är kul.

De älskar att spela instrument. De tycker att det är jättekul. Man kan öva på att hålla takten med instrumenten, då kan man också prata om matte, när man håller takten.

- Malin

I intervjuerna beskriver samtliga informanter att de estetiska uttrycksformerna i förskoleklass ofta används som ett medel för lärande i andra ämnen. De fyra förskollärarna beskriver flera situationer där de vill hitta ett lärandemål från förskoleklassens läroplan att koppla till estetiska uttrycksformer. Det som vi tänker på då är att musik och bild har sina egna läroplansmål men detta nämns inte i lika stor mån av informanterna. När lärarna då vill hitta ett annat läroplansmål som inte handlar om bild, musik, drama eller dans blir lärandeformen *med*. Målet är förutbestämt och blir därför konvergent. För att nå målet använder sig lärarna av olika medel som exempelvis musik eller skapande. Medlet är därför medieneutralt. Kombinationen av konvergent och medieneutralt bildar *lärande med*, (Lindström, 2012). Rickard beskriver situationer där han använder sig av estetiska uttrycksformer för att lära ut svenska, matematik och annat. Han förklarar exempelvis att han använder sig av drama för att lära barnen om konflikthantering.

Att vi spelar upp någonting och sen stoppar vi den dramatiska berättelsen och så får de själva gå in i en roll, ofta är det en konflikt och hur man löser den.
- Rickard

Utöver drama använder han sig av skapande för att lära ut naturvetenskap. Även Malin och Mariel ger exempel på lärande *med*. Mariel pratar om att måla matematiska mönster och Malin använder takten till musiken för att räkna matte.

Något som framgår i intervjuerna är att de estetiska uttrycksformerna även används för att skapa variation i undervisningen. Det kan kopplas till ett medieneutralt medel då estetiska uttrycksformer kan bli det varierande medlet, verktyget som bytts ut med exempelvis dans eller musik, i lärande *med* och lärande *genom*.

Du måste variera undervisningen och du måste lära ut på olika sätt för barn lär sig på olika sätt. Vissa lär sig jättebra genom att titta på ett papper medan vissa behöver skapa det med kroppen för att få en bättre förståelse.
- Sandra

I Sandras uttalande tolkar vi det som att estetiska uttrycksformer erbjuder variation i lärandet då barnen kan få använda kroppen i stället för att bara sitta och läsa om ett ämne. I utfallsrummet uppmärksammar vi att Sandra vill att barnen ska bli bekväma i att befinna sig i en estetisk process då det ibland kan vara obekvämt. Detta gör Sandra genom pjäsen som hon arbetade med där barnen fick pröva på många olika saker. Detta skapar möjlighet för lärande *genom* då barnen får vara del av en gemenskap som erbjuder samspel, problemlösningar och samarbete. Vi tolkar det som att barnen får använda sig av sina kunskaper om estetiska uttrycksformer under denna process vilket erbjuder lärande *i*.

5.6.1 Estetikens egenvärde

Vi tror att estetikens egenvärde får ett tydligare egenvärde när lärarna använder sig av lärande *om* och *i*. Som tidigare nämnts så handlar lärande *om* om att få lära sig specifikt om en estetisk uttrycksform. Lärandeformen *i* handlar i stället om att få experimentera med en estetisk uttrycksforms olika material, uttryck och tekniker. Det blir synligt att informanterna på olika sätt upplever att det är viktigt att lära sig *om* och *i* estetik. Detta ser vi som ett sätt att uppfatta estetikens egenvärde. Sandra uttrycker detta så här:

...men jag tycker att de estetiska uttrycksformerna har ett egenvärde som inte får glömmas bort.

- Sandra

Sandra fortsätter att prata om estetikens egenvärde och förklarar att lärandet om estetik möjliggör både ett kreativt tänkande och ett kritiskt tänkande. Hon uttrycker också att det är genom att lära sig om estetik som man blir en skapande människa. Sandra lyfter vikten av att få lära sig om bild och att barnen ska få använda materialet som de lärt sig om. Detta gör att vi uppfattar det som att Sandra ser egenvärdet av bild då hon hamnar i lärandeformerna *om* och *i*.

Mariel berättar att hennes klass har fått flera möjligheter att gå på teater och allsång. Detta har barnen tyckt har varit roligt och bidragit till gemenskap. Att få gå på teater och se hur en produktion kan se ut skapar möjlighet att lära sig om drama.

Det sköna, man får leva in sig i en berättelse.

- Mariel

Mariel beskriver teater och allsång som en givande upplevelse. Hon berättar att efter teatern vill barnen prata om det som de har varit med om samt att det bidragit till att barnen fått inspiration till att vara kreativa. Vi tolkar det som att Mariel uppfattar att upplevelsen skapar möjlighet för reflektion om fenomenet teater.

5.6.2 Resultatet av analysen med Lindströms modell

Informanternas uppfattningar tydliggör en hierarkisk ordning mellan dimensionerna. Konvergent och medieneutralt verkar vara de dominerande dimensioner som förskollärarna befinner sig i. Konvergent och medieneutralt bildar kategorin lärande *med* och syns ofta i informanternas uppfattningar. Rickard nämner att han vill hitta läroplansmål inom matematik och natur, ett konvergent mål, som barnen kan lära sig genom skapande, vilket blir ett medieneutralt medel då han kan välja olika former av skapande för att nå målet. Mariel beskriver en aktivitet där barnen ska lyssna efter takten på en trumma för att lära sig matematik, vilket är ett annat exempel på lärande *med*.

Sandra och Malin lyfter exempel på hur lärande om estetiska uttrycksformer kan ge estetiken ett egenvärde. I relation till Malin och Sandras utbildning som hade inriktning på skapande verksamhet syns det när de nämner att lära sig *om* olika estetiska uttrycksformer.

Sandra pratar om att de estetiska uttrycksformerna har ett egenvärde. Hon påtalar också att det är genom att lära sig om de estetiska uttrycksformerna som man blir en skapande människa. Sandras sätt att uttrycka sig om estetik kan höras ihop med hennes tidigare yrkeserfarenhet som danslärare men även hennes personliga relation till estetik. Vi menar att det i vår analys av Sandras intervju framgår att det finns en relation mellan beskrivningskategorin *vad är estetik* och *estetikens egenvärde*. Sandra beskriver vikten av att få vara i en skapande process där man både får experimentera med olika material men även lära sig olika färdigheter och tekniker kring hur materialet används. I vår analys ser vi att när lärarna arbetar med bild så hamnar de i ett lärande *i* och *om*. Lärande *om* blir det när barnen får lära sig om ett visst material under bilden. Men de hamnar sedan i lärandeformen *i* när de får pröva sina nya kunskaper. Båda formerna använder sig av mediespecifika medel men målen skiljer sig från varandra. Lärande *om* som är konvergent, ett förutbestämt mål, och *i* som är divergent då barnen upptäcker fritt vad de kan åstadkomma och uttrycka med bild.

Sandra ger exempel på hur de estetiska uttrycksformerna används för att nå alla barn. Hon menar att människor lär sig på olika sätt. Det blir därför tydligt att Sandra använder de estetiska uttryckssätten för att både skapa variation i undervisningen men även för att alla barn ska få möjligheten att tillägna sig kunskap på olika sätt. I Sandras beskrivningar och exempel på aktiviteter så synliggörs alla lärandeformer *i, om, med* och *genom*.

Malin uttrycker dock upprepade gånger betydelsen av att använda de estetiska uttrycksformerna för att lära ut andra ämnen. Hon ger även flera exempel på hur hon använder lärande *med* i sin undervisning. Malin beskriver att hon arbetar med konstnärliga processer när hon använder drama för att arbeta med normer, värderingar, rättvisa och jämlikhet. Malins beskrivningar synliggör ett divergent lärande där hon använder lärandeformen *genom* när hon utövar drama med barnen. Malin lyfter betydelsen av hur värdefullt det är när det kommer en lärare som är utbildad inom ett specifikt estetiskt ämne. I samband med detta använder hon begrepp som fördjupad upplevelse och kunskap. Malin uttrycker i detta sammanhang estetikens egenvärde i relation till estetiska lärprocesser i lärandeformen *om*.

6. Diskussion och slutsatser

I följande del diskuteras den valda metoden, vi diskuterar hur vi kunde utfört metoden annorlunda och våra tankar kring om vi hade använt oss av fler metoder. Vi diskuterar även studiens syfte och på vilket sätt vi lyckas svara på forskningsfrågorna. Avslutningsvis lyfter vi didaktiska implikationer utifrån studien och hur den kan gynna forskollärare. Kort nämner vi förslag på vidare forskning.

6.1 Metoddiskussion

Vi har använt oss av en fenomenografisk ansats för att samla in empiri till vår studie samt för att ringa in och analysera informanternas uppfattningar om estetiska uttrycksformer. Vår valda metod, intervjuer, gjorde att vi fick möjligheten till att personligen träffa informanterna, vilket gjorde att vi i vår analys även kunde ta hjälp av deras kroppsspråk, gester och tonfall. Detta antecknade vi kontinuerligt under samtliga intervjuer. Genom en fenomenografisk ansats kunde vi i våra intervjuer ställa frågor och följdfrågor för att rikta samtalet åt ett visst håll. Detta gjorde att det blev lättare att fånga upp informanternas uppfattningar kring fenomenet. Svensson och Åkerblom (2023) påtalar att det finns flera utmärkande principiella drag av ett fenomen och därför är det viktigt hur man närmar sig forskningsobjektet. Vi inledde samtliga intervjuer med en öppen fråga för att redan i inledande fas fånga informanternas uppfattningar om estetiska uttrycksformer. Vi anser att detta var ett bra beslut då informanternas beskrivningar tydligt synliggjorde deras uppfattningar kring estetik. Den öppna frågan gjorde det även möjligt för oss att be informanterna utveckla sina tankar och svar ytterligare. Det var i utvecklingen av svaren som vi kunde se utmärkande principiella drag av deras uppfattningar. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022) påpekar vikten av inledningen på intervjun och lyfter hur viktigt det är att visa ett intresse för de som sägs.

I och med att vi inte hade någon tidigare erfarenhet av att hålla i intervjuer upplevde vi att det var både nervöst och obekvämt i den inledande fasen av intervjuerna. Däremot blev det lättare efter att första frågan var ställd och besvarad. Vi var noga med att försöka få informanterna att känna sig bekväma då vi var medvetna om den ojämlika maktfördelning som en intervju kan ge uttryck för (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2022). Vi valde även att utföra intervjuerna i forskollärarnas skolor där de själva valde plats för intervjun. Detta för att miljön skulle få dem att känna sig bekväma och trygga.

I två av våra intervjuer behövde vi inte ställa lika många följdfrågor då informanterna själva valde att utveckla sina svar mer djupgående och på egen hand. Vi upplevde att informanterna under dessa två intervjuer kände sig trygga och bekväma med att prata om estetiska uttrycksformer. I en av våra intervjuer var det svårt att ställa följdfrågor då informanten gav uttryck för att känna sig obekvämt i situationen. Informanten var stängd i sina svar och visade tydligt med kroppsspråk att hen inte var villig att utveckla något ytterligare. Detta kan handla om informantens brist på kunskap kring estetik eller brist på intresse kring detta ämne. Det kan även vara så att informanten var stressad eller hade en dålig dag.

Vi transkriberade alla våra intervjuer. Då intervjuerna var inspelade så kunde vi under hela analysen även lyssna på intervjuerna igen, för att fånga upp tonfall eller för att förtydliga hur informanterna uttryckt något. Detta för att fånga upp informanternas uppfattningar ytterligare. I vår analys använde vi oss av beskrivningskategorier för att urskilja egenskaper, delar och relationer av informanternas uppfattningar om fenomenet estetiska uttrycksformer. Vi upplevde att dessa beskrivningskategorier hjälpte oss att synliggöra informanternas olika men

också lika uppfattningar om fenomenet (Marton & Booth, 1997). I slutet av vår analys använde vi även Lindströms (2012) modell för att analysera informanternas uppfattningar då det i intervjuerna synliggjordes att de estetiska uttrycksformerna hade olika användningsområden. Eftersom Lindströms (2012) modell är något som introduceras under vår utbildning på förskolläraryrket ansåg vi det relevant att analysera förskolläraernas uppfattningar om fenomenet kring denna modell.

För att få deltagare till vår studie skickade vi ett mail till 12 olika kommunala skolor. De två skolorna som svarade oss var också de enda som ställde upp i studien. I efterhand tror vi att vi hade kunnat använda oss av fler metoder för att få fler informanter. Vi hade till exempel kunnat besöka skolorna för att själva presentera vår studie, samt för att ställa frågan personligen. Vi hade även kunnat ringa till skolorna. Vi valde att endast kontakta kommunala skolor vilket begränsade urvalet. Detta låga antal informanter kan påverka trovärdigheten. Hade vi haft fler informanter hade vi eventuellt kunnat upptäcka fler mönster, skillnader och samvariationer.

En frågeställning som har dykt upp under studiens gång är om vårt resultat hade varit annorlunda om vi hade använt oss av observationer i stället för intervjuer. I efterhand har vi kommit fram till att vi hade valt att göra både intervjuer och observationer om vi hade haft mer tid för att utföra vår studie. Detta för att undersöka om informanternas uppfattningar och beskrivningar stämmer överens med hur de arbetar i praktiken. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022) menar att observationer gör det möjligt för forskaren att skildra fenomenet från ett annat perspektiv medan intervjuer fångar upp enskilda individers uppfattningar om ett fenomen.

6.1.2 Diskussion om reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Utifrån studiens metod och resultat kan vi diskutera reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Det finns en validitet då vi undersöker det vi säger att studien ska undersöka (Bryman, 2018). Resultatet är trovärdigt utifrån perspektivet att vi förmedlar vår data på ett strukturerat sätt men det är också presenterat utifrån vår tolkning. Vi är medvetna om att det i vår analys är våra tolkningar av informanternas uppfattningar av fenomenet estetiska uttrycksformer som redogörs. Vi anser att det tydligt går att följa varför vi gör dessa tolkningar i vår analys och på så sätt kan skapa intersubjektivitet mellan oss och läsaren. Att vi är nybörjare kan påverka reliabiliteten då intervjuerna eventuellt hade kunnat utföras bättre. Vi hade en intervjuguide som hjälpte oss att samla in data som i sin tur kunde besvara forskningsfrågorna.

Pålitlighet, motsvarar reliabilitet, uppnås genom att vi gjort processen tillgänglig för läsaren (Bryman, 2018). När det kommer till generaliserbarhet, som sällan är kvalitativa studiers mål, är den svag då urvalet är så begränsat (Bryman, 2018). Med hjälp av diskussionen där vi jämför resultatet med tidigare forskning kan en viss grad av överförbarhet bli synlig. Vi tror även att läsare som jobbar i förskoleklass eller förskolan kan känna en viss igenkännbarhet i informanternas uppfattningar.

6.2 Resultatdiskussion

För att redovisa svaren på studiens frågeställning används frågorna som två rubriker i resultatdiskussionen. Syftet med studien var att undersöka hur förskollärare uppfattar de estetiska uttrycksformerna i förskoleklassens pedagogiska verksamhet. Syftet kunde undersökas med hjälp av frågeställningen.

6.2.1 Uppfattningar om de estetiska uttrycksformerna

Vi ställde forskningsfrågan “Hur uppfattar förskollärare de estetiska uttrycksformerna i den pedagogiska verksamheten i förskoleklassen?”. Vår första frågeställning besvarades och blev synlig genom beskrivningskategorierna “Vad är estetik och vad är det inte?” samt “Estetiska uttrycksformer som process eller produkt”.

I resultatet lyfter vi att det i informanternas svar verkar det finnas en samvariation mellan deras utbildning och komplexiteten i deras svar. I första beskrivningskategorin beskriver vi att två informanter har haft skapande verksamhet som inriktning under sin utbildning. En har haft fantasi och kunskap, den sista hade ingen speciell inriktning. Garvis och Lemon (2013) såg i sin undersökning att utbildningen påverkar lärarnas inställning till konst i klassrummet. Garvis (2012) såg att nyexaminerade lärare också kände sig osäkra på sitt arbete med estetiska uttrycksformer på grund av sin praktik under utbildningen. Lärarna i Garvis (2012) hade svårt att förklara vad estetik är. Två av informanterna i vår studie uttryckte att det var svårt att sätta ord på vad estetiska uttrycksformer är. De upplevde det väldigt brett och benämnde det sen med begreppen konst och skapande. Detta kan bero på att, om man själv inte väljer en inriktning på exempelvis skapande verksamhet, så har utbildningen brister i att skapa förståelse för estetik och dess didaktiska betydelse.

Förskollärarna med skapande verksamhet som inriktning under sin utbildning samt att Sandra hade ett stort eget intresse för estetik tror vi gjorde att deras svar var lite mer nyanserade. Detta är intressant i koppling till Asplund Carlsson m.fl. (2008) som uppmärksammade i sin studie att pedagogerna inte litade på sin egen förmåga utan behövde kompetensutveckling inom estetik för att känna sig trygga i att arbeta med estetiska uttrycksformer. Även Pramling Samuelsson m.fl. (2009) uppmärksammade att pedagogerna behövde fortbildning för att hitta sätt att synliggöra lärandet i de olika konstformerna.

Vi besvarar frågeställningen genom analysen där vi tolkar informanternas uppfattningar under intervjuerna. De nämner begrepp som skapande och konst, även som ämnena bild, musik, dans, drama och ibland idrott och gymnastik när de berättar om estetiska uttrycksformer. Genom exemplifieringar ser vi hur informanterna uppfattar estetik inom den pedagogiska verksamheten. Samtliga lyfter att det ska vara lustfyllt och något roligt. Precis som Brown (2020) ser vi i informanternas beskrivningar också ett varierande inflytande kring hur de arbetar med de estetiska uttrycksformerna. Brown (2020) nämner att ibland används estetiska uttrycksformer endast vid övergångar, vilket vi även ser i informanternas beskrivningar att de gör. Malin säger exempelvis att de använder dans mellan lektionerna i form av rörelsepåuser. Mariel berättar att de startar sin samling med en sång.

Vi ser dock att de inte bara använder estetik vid övergångar. Sandra uppfattar estetiska uttrycksformer som explorativt och att det inte bara ska vara *en* sak, exempelvis inte bara musik. I resultatet synliggör vi Sandras uppfattningar om estetiska uttrycksformer är att de ska få vara lika viktiga som de övriga ämnena i skolan. Hon anser att estetiska uttrycksformer erbjuder barnen att upptäcka och utveckla sin identitet. Hennes tankar om estetiska uttrycksformer som explorativa går i linje med Nutbrown (2013) som poängterar att det är viktigt att inte begränsa utrymmet för skapande.

Genom att belysa informanternas tankar på estetiska uttrycksformer som process och produkt i den andra beskrivningskategorin kan vi i resultatet se hur de uppfattar syftet med estetiska uttrycksformer. Tankarna är delade och ibland visas en balans mellan process och produkt. McLennan (2010) anser att genom att se konst som en produkt så finns det ett rätt och fel i

aktiviteten. Malin påpekar exempelvis att de estetiska uttrycksformerna ofta enligt hennes uppfattning innebär att presentera ett resultat. Hon nämner i samband med det att kravet på ett resultat kan göra att barnen känner att estetiska uttrycksformer inte blir roliga för dem. Om det i stället får vara en process menar McLennan (2010) att det blir mindre kravfyllt där barnen får skapa, experimentera och utvecklas.

Analysen lyfter att bild och musik är de ämnen som är med på schemat i förskoleklass. Dessa två ämnen är schemalagda i samtliga klasser. På en av skolorna har de ibland dans med en utbildad danslärare. Precis som tidigare nämnt så är även drama och dans en del av läroplanen för förskoleklass men de finns inte med på schemat. Det kan bero på att bild och musik är obligatoriska från första klass (Lgr22, 2022). Lindqvist och Pastorek Gripson (2022) nämner att det är ovanligt att det undervisas i dans i förskolan och att detta beror på brist på kompetens och kunskap. Vi tänker därför att detta kan vara en anledning till att informanterna inte nämner dans och drama lika mycket under intervjuerna.

6.2.2 Utmaningar och möjligheter

Den andra forskningsfrågan vi ställde var “Vilka utmaningar och möjligheter upplever förskollärarna när det gäller att integrera estetiska uttrycksformer i den pedagogiska verksamheten i förskoleklassen?”. För att synliggöra informanternas uppfattningar om utmaningar och möjligheter har vi tagit fram beskrivningskategorierna “Lärarens roll” och “Estetikens utmaningar”. Efter utfallsrummet gör vi en separat analys med Lindströms modell; “Olika användningsområden för estetik utifrån Lindströms modell”. Genom den analysen anser vi att estetikens utmaningar och möjligheter också blir synliga.

I Nutbrowns (2013) studie presenterar hon forskning av Gunilla Lindqvist som visar att den fysiska miljön och engagerade vuxna skapar möjligheter för estetik i verksamheten. I relation till analysen och resultatet kunde vi se förskollärarnas uppfattningar om de utmaningar som finns, vilket handlar om förskoleklassens ramfaktorer. Begränsade resurser kan påverka den fysiska miljön vilket kan bidra till att estetiska uttrycksformer inte blir lika synligt en del av förskoleklassen. Engagerade vuxna kan påverka estetiska uttrycksformers utrymme i verksamheten och detta syns bland informanternas uppfattningar. Finns det ett större intresse för estetik verkar det som att förskollärarna engagerar sig mer i planeringen av estetiska uttrycksformer. Genom att skapa intresse samt en miljö där barnen får prova sin förmåga och som ger varje barn rätt förutsättningar kan estetiska uttrycksformer bidra med möjligheter i förskoleklassen. Wright m.fl. (2012) såg exempelvis i sin studie att dramatisering bidrog till gemenskap samt kunskap om att lösa problem, konflikter, möta rädslor och ta del av andras perspektiv. Dramatiseringen tillät barnen att öva och prova på detta. I analysen kan vi se att informanterna delar dessa tankar om att drama hjälper vid konflikter samt erbjuder rum för samarbete och gemenskap.

Vår tanke var att utifrån estetikens användningsområden få syn på förskollärarnas uppfattningar om estetiska uttrycksformers möjligheter. För att beskriva användningsområdena har vi använt oss av Lindströms modell (2012). Detta var något vi tänkte på tidigt i processen av att skriva vår studie. I analysen insåg vi att det ibland var svårt att veta vilken kategori lärandet hamnade i. I Lindströms (2012) studie nämner han vikten av balans mellan dimensionerna och kategorierna. Han menar att balansen bidrar till ett mer givande lärande. Genom att använda oss av Lindströms (2012) modell som analysverktyg kunde vi synliggöra att förskollärarna pratade om de estetiska uttrycksformerna i förskoleklass i största mån som ett verktyg för att stötta upp de övriga teoretiska ämnena. I resultatet såg vi en hierarkisk ordning mellan konvergent och divergent samt mediespecifikt

och medieneutralt. Vi såg en större användning av konvergenta mål med medieneutralt medel för att lära ut andra läroplansmål än de inom estetiska uttrycksformer. Exempelvis används bild för att lära ut naturvetenskap eller musik för att lära ut matematik. Caiman och Jakobson (2019) nämner att det är värdefullt att använda sig av estetiska uttrycksformer för att få en djupare förståelse av ett teoretiskt ämne. I deras studie använde de sig av konst för att stötta naturvetenskapen. Även Korn-Bursztyn (2002) nämner konsten som ett sätt att utveckla barns litteracitet.

Dahlbäck (2016) belyser i sin studie olika användningsområden för estetiska uttrycksformer. Dessa var estetik som ett verktyg för kommunikation och för att uttrycka sig, inkludering, lustfyllda aktiviteter, didaktiskt verktyg, språkutveckling eller ett avbrott i skolarbetet. Detta kan synliggöra svar på både första och andra frågeställningen. Första frågeställningen då perspektiven på vad estetik erbjuder också synliggör informanternas uppfattning om vad estetiska uttrycksformer är. Den andra frågeställningen då användningsområden för estetiken kan visa på hur informanterna uppfattar estetiska uttrycksformers möjligheter. De kategorier som Dahlbäck (2016) presenterar innefattar alla estetiken som ett verktyg för något annat, inte som något man lär sig om. Liknande skriver Sotiropoulou-Zormpala (2012) i sin studie att det är viktigt att skilja på undervisning i estetiska uttrycksformer och aktiviteter där konst används som ett medel för lärande av annat. Dessa tankar kan också ses som en utmaning. En av informanterna upplever det som en svårighet att hitta syften med estetiken utifrån läroplanen. Det kan eventuellt innebära att det finns en tanke med att estetiska uttrycksformer alltid måste ha ett annat syfte och inte kan vara ett syfte i sig själv.

Vi tar även upp estetikens egenvärde vilket vi tror blir synligt när barnen får lära sig *om* och *i* en estetisk uttrycksform, samt vara i processen. Nilsson m.fl. (2018) nämner Vygotskij i sin studie som menar att lärandet borde riktas åt skapande och kreativa processer. På så sätt blir lärandet inte bara en reproduktion. Pramling Samuelsson m.fl. (2013) uppmärksammade i sin studie tendensen till att estetik bara handlar om reproduktion. Lindström (2012) anser att det inte ska finnas någon hierarkisk ordning inom estetikens användningsområden. Han lyfter i stället att det är viktigt att lärare har kompetensen att använda alla lärandeformerna. Lärandeformen *genom* ser vi exempelvis inte mycket av i analysen. Lärande *genom* handlar om att vara i processen och göra en personlig utveckling. Exempelvis Wright, Diener och Kemp (2012) påtalar i sin studie att när barnen får arbeta med dramatisering får de lära sig saker om sig själva och sin omgivning. I relation till detta såg vi att informanterna använder sig av lärande *genom* när de arbetar med drama. Informanterna uttrycker värdet av att använda sig av kroppen och sinnena för att tillägna sig kunskap, detta kopplar vi till holistiskt lärande. Caiman m.fl. (2021) menar att holistiskt lärande bidrar till meningsskapande. Även Lund (2020) menar att drama blir ett holistiskt lärande då barnen använder sin kropp för att lära sig om något.

6.3 Relevans för förskollärares profession och didaktiska implikationer

Vi anser att studien kan synliggöra estetiska uttrycksformers roll i den pedagogiska verksamheten i förskoleklass. Det är viktigt att ha i åtanke att generaliserbarheten är svag på grund av det smala urvalet men vi hävdar ändå att det finns något att hämta från studien. På ett strukturerat sätt får läsaren ta del av forskning om ämnet, empiri och en analys. Tankar som lyfts i tidigare forskning kan kännas igen i vårt egna resultat. Malmström m.fl. (2021) nämner att de estetiska uttrycksformerna och satsningarna på projekt inom estetik bortprioriteras. I och med detta är studien relevant för att visa på olika perspektiv kring varför det kan vara så.

Didaktiska implikationer är bland annat en tanke om att estetiska uttrycksformer ska ses som ett lika viktigt ämne som de övriga på schemat. Se egenvärdet av att lära sig om dans, musik, bild och drama. Få en förståelse för vad estetiska uttrycksformer bidrar med och dess användningsområden. I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22, 2022) så har estetiska uttrycksformer ett eget område och måste därför inte alltid kopplas till ett annat läroplansmål. En didaktisk kategori är ramfaktorer vilket informanterna nämner som en utmaning. Även Pramling Samuelsson m.fl (2013) lyfte i sin studie att förskollärarna bortprioriterar estetiska uttrycksformer på grund av tidsbrist och lågt engagemang. En tanke som växt hos oss i samband med detta är att om alla estetiska uttrycksformer hade varit separata ämnen på schemat samt om lärarutbildningen haft mer fokus på estetiska uttrycksformer; så hade det eventuellt blivit en mer jämlik fördelning av dans, drama, bild och musik.

Genom att synliggöra olika människors varierade uppfattningar kring fenomenet estetiska uttrycksformer kan vi skapa oss en förståelse för hur och varför förskollärare arbetar med estetiska uttrycksformer i förskoleklass. Deras olika uppfattningar kring fenomenet kan också skildra deras förhållningssätt och undervisning i de estetiska uttrycksformerna. Denna studie kan eventuellt bidra till att läsaren reflekterar över hur de själva använder sig av estetiska uttrycksformer samt inspireras av forskningen och analysen. Lindströms modell (2012) kan bidra till att synliggöra undervisningens mål och medel, exempelvis om man alltid utgår från ett konvergent mål kanske man inspireras till att hitta en balans mellan dimensionerna.

6.4 Förslag på vidare forskning

Det hade varit intressant om en studie utförs med ett liknande syfte men med ett större urval samt kombinera intervjuerna med observationer. På så sätt synliggörs uppfattningar men även hur förskollärarna gör i praktiken. Vi tänker även att en studie som Gravis och Lemon (2013) utförde i Australien hade varit relevant i Sverige också då vår studie synliggör hur kompetens relaterar till utförandet av estetiska uttrycksformer. Att undersöka förskolläraryrket och blivande förskollärares uppfattningar av estetiska uttrycksformer i Sverige kan då bidra till att synliggöra eventuella förändringar som behövs i utbildningen. Det går då att följa upp när de studerande sedan är yrkesverksamma, hur de upplever sin kunskap vara i verksamheten.

I analysen uppmärksammar vi att informanterna kopplar idrott och gymnastik till estetik. I forskningen vi tagit del av är det ingen som uttrycker att idrott är estetik och det är inte heller det som vi har fått lära oss under vår utbildning. Vi försökte därför hitta studier om varför man ser idrott som estetik men hittade inget relevant. Därför tänker vi att det hade varit intressant med forskning om huruvida detta är en vanligt förekommande uppfattning, eller, om det visar sig vara en vanligt förekommande uppfattning, varför förskollärare uppfattar det så.

7. Referenslista

- Svensson, P., & Ahrne, G. (2022). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 24–29). (3. uppl.). Liber.
- Asplund Carlsson, M., Pramling, N. & Pramling Samuelsson, I. (2008). Från görande till lärande och förståelse: En studie av lärares lärande inom estetik. *Nordisk Barnehageforskning*, 1(1), 42–51. <https://doi.org/10.7577/nbf.240>
- Brown, E. D. (2020). The Art of Early Childhood Education. *State Education Standard*, 20(1), 14-20 <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1241258.pdf>
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Tredje upplagan). Liber.
- Caiman, C., Hedefalk, M., & Ottander, C. (2022). Pre-school teaching for creative processes in education for sustainable development – invisible animal traces, purple hands, and an elk container. *Environmental Education Research*, 28(3), 457–475. <https://doi.org/10.1080/13504622.2021.2012130>
- Caiman, C., & Jakobson, B. (2019). The role of art practice in elementary school science. *Science and Education*. 28(2), 153–175 <https://doi.org/10.1007/s11191-019-00036-2>
- Dahlbäck, K. (2016). Lärares uppfattningar om betydelsen av estetiska uttrycksformer i svenskämnet. *Nordic Journal of Art & Research*, 5(2), 1–19. <https://doi.org/10.7577/if.v5i2.1851>
- Dahlgren, L. O., Johansson, K. (2019). Fenomenografi. I A. Fejes., R. Thornberg (Red.), *Handbok I kvalitativ analys* (s. 179–192). (3. uppl.). Liber.
- Ehrlin, A. (2020). Teori och didaktisk handlingskompetens. I Ehrlin, A. (Red.), *Estetiska uttrycksformer i teori och praktik: bild-, drama-, och musikdidaktik* (s. 33–44). Liber.
- Eriksson, L-T. (2018). *Kritiskt tänkande*. (Tredje upplagan). Liber.
- Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2022). Intervjuer. I Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 56–78). (3. uppl.). Liber.
- Fejes, A., & Thornberg, R. (2019). Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. I A. Fejes., R. Thornberg (Red.), *Handbok I kvalitativ analys* (s. 273–295). (3. uppl.). Liber.
- Garvis, S. (2012). These Children Aren't Creative: Insights from Beginning Teachers on Early Childhood Arts Education. *Australasian Journal of Early Childhood*, 37(1), 161–165. <https://doi.org/10.1177/183693911203700119>
- Korn-Bursztyn, C. (2002). Scenes from a studio: Working with the arts in an early childhood classroom. *Early Childhood Education Journal*, 30(1), 39–46. doi:<https://doi.org/10.1023/A:1016593915591>
- Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys - exemplet fenomenografi*. Hämtad från <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-32578>
- Lemon, N., & Garvis, S. (2013). What is the Role of the Arts in a Primary School?: An Investigation of Perceptions of Pre-Service Teachers in Australia. *Australian Journal of Teacher Education*, 38(9), 1–9. <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2013v38n9.7>

Lindström, L. (2012). Aesthetic Learning About, In, With and Through the Arts: A Curriculum Study. *The International Journal of Art & Design Education*, 31(2), 166–179. <https://doi.org/10.1111/j.1476-8070.2012.01737.x>

Lindqvist, A., & Pastorek Gripson, M. (2022). Undervisning i dans i förskolan – en rörlig verksamhet. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 27(2), 119–143. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-192617>

Lund, H. (2020). Drama som kunskapsområde. I Ehrlin, A. (Red.), *Estetiska uttrycksformer i teori och praktik: bild-, drama-, och musikdidaktik* (s. 95–105). Liber.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Lgr22. (2022). Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=9718>

Läroplan för förskolan: Lpfö18. (2018). Skolverket. <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf4001.pdf>

Malmström, E. (2021). Pedagogikens estetiska språk. I Malmström, E. (Red), *Estetikens möjligheter: om konstnärligt utforskande, estetisk pedagogik och semiotiska perspektiv* (s. 21–45). Studentlitteratur AB.

Marton, F., & Booth, S. (1997). *Learning and awareness*. Taylor & Francis Group.

McLennan, D. M. P. (2010). Process or Product? The Argument for Aesthetic Exploration in the Early Years. *Early Childhood Education Journal*, 10(38), 81–85. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10643-010-0411-3.pdf>

Nutbrown, C. (2013). Conceptualising arts-based learning in the early years. *Research Papers in Education*, 28(2), 239–263. <https://doi.org/10.1080/02671522.2011.580365>

Nilsson, M., Lecusay, R. & Alnervik, K. (2018). Undervisning i förskolan: Holistisk förskoledidaktik byggd på lek och utforskande. [Elektronisk resurs]. *Utbildning och Demokrati*, 27(1), 9–32. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-40911>

Pramling Samuelsson, I., Asplund Carlsson, M., Olsson, B., Pramling, N., & Wallerstedt, C. (2009). The art of teaching children the arts: music, dance and poetry with children aged 2–8 years old. *International Journal of Early Years Education*, 17(2), 119–135. <https://doi.org/10.1080/09669760902982323>

Pramling Samuelsson, I., Sheridan, S., & Hansen, M. (2013). Young children's experience of aesthetics in preschool. *Nordisk Barnehageforskning*, 6. <https://doi.org/10.7577/nbf.457>

Sotiropoulou-Zormpala, M. (2012). Aesthetic Teaching: Seeking a Balance between Teaching Arts and Teaching through the Arts. *Arts Education Policy Review*, 113(4), 123–128 <http://dx.doi.org/10.1080/10632913.2012.719419>

Svensson, L., & Åkerblom, A. (2023). Fenomenografi om undervisning i förskolan. I A. Åkerblom, A. Hellman & N. Pramling (Red.), *Metodologi för studier i, om och med förskolan* (s. 89–105). Gleerups.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011. Vetenskapsrådet.

Vygotskij, L. (2005). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Daidalos.

Wright, C., Diener, M. L., & Kemp, J. L. (2012). Storytelling Dramas as a Community Building Activity in an Early Childhood Classroom. *Early Childhood Education Journal*, 41(3), 197–210. <https://doi.org/10.1007/s10643-012-0544-7>

8. Bilagor

Bilaga 1 - Informationsbrev och samtyckesblankett

Till informant

Vi är studenter som utbildar oss till förskollärare vid Göteborgs universitet. Som en del av utbildningen genomför vi examensarbete i form av en studie. Vi vill med detta brev be er informanter om ert samtycke.

Information om studien

Syftet med studien är att undersöka hur förskollärare uppfattar de estetiska uttrycksformerna i den pedagogiska verksamheten i förskoleklassen.

Förfrågan om deltagande

Efter att du tagit del av informationen så tillfrågas du om du godkänner att vi spelar in din intervju. Medverkan i studien innebär att vi studenter kommer ta del av dina svar, transkribera dem och sedan analysera dem i vår studie. Deltagande är frivilligt och du kan själv välja att avbryta sin medverkan precis när du vill. Det insamlade materialet kommer i så fall inte att användas i studien. I studien kommer vi inte använda riktiga namn, och inspelningen kommer bara användas i det här arbetet, sedan kommer det inspelade materialet raderas.

Konfidentialitet

Alla uppgifter om dig behandlas konfidentiellt. Detta innebär att de pedagoger som finns med i undersökningen inte kommer nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskiljas i undersökningen. Vilken stad eller stadsdel undersökningen genomförs i skrivs inte heller fram i uppsatsen.

Hantering av data och personuppgifter

Efter avslutat examensarbete raderas all data och insamlade personuppgifter.

Frivillighet

Deltagande i studien är frivilligt och bygger på ditt skriftliga samtycke. Alla deltagare har också rätt att avbryta sin medverkan i studien när som de önskar utan att ange särskilda skäl för det. För att avbryta sin medverkan kontaktas studenterna, se kontaktuppgifter nedan. Väljer du att avbryta medverkan, så kommer detta inte få några konsekvenser.

Jag har tagit del av ovanstående information och samtycker till att delta i studien

Datum

Pedagogens namn.....

Underskrift:

.....

.....

Har ni ytterligare frågor ber vi er att kontakta oss på nedanstående mailadresser.

Med vänliga hälsningar

Lorina Zorenc och Agnes Widerberg

E-mail: guszorlo@student.gu.se och guswiderag@student.gu.se

Kursansvarig är:

Andreas Jacobsson

E-mail: andreas.jacobsson@gu.se

Bilaga 2 - Intervjuguide

Intervjuguide - Lorina och Agnes

Börja med att informera om vår studie. Syftet med studien är att undersöka hur förskollärare uppfattar de estetiska uttrycksformerna i den pedagogiska verksamheten i förskoleklassen.

Få samtycke till att spela in och skriva under blankett.

Förklara att deltagande är frivilligt, och de kan själv välja att avbryta sin medverkan precis när de vill. Det insamlade materialet kommer i så fall inte att användas i studien. I studien kommer vi inte använda riktiga namn, skolan kommer inte att identifieras och inspelningen kommer bara användas i det här arbetet. När arbetet är godkänt kommer det inspelade materialet raderas.

Bakgrund

Vad har du för tidigare utbildning?

Hur länge har du jobbat i förskoleklass?

Vad har du för tidigare arbetslivserfarenheter?

Introducerande fråga

Vad tänker du när jag säger estetiska uttrycksformer?

- Beroende på vad de svarar ber vi dem utveckla vad de menar med exempelvis musik

Vad är din relation till estetiska uttrycksformer? Koppla till det de själva lyfte i föregående fråga.

Vad är dina erfarenheter av att jobba med estetiska uttrycksformer i förskoleklass?

Vad har ni för estetiska uttrycksformer som är med på schemat?

- Varför är det just dessa som är med på schemat?

Hur kan de lektionerna se ut?

- Är det ni som har ansvaret för att planera det?
- Varför jobbar du med estetiska uttrycksformer i förskoleklass?

Vilka utmaningar möter du när det gäller att arbeta med estetiska uttrycksformer i förskoleklassen, och hur hanterar du dem?

- Varför ser du det som en utmaning?
- Får de rätt förutsättningar för att arbeta med estetiska uttrycksformer?
- Hur ser du på din egen roll i att främja och stödja barnens utforskande och uttryckande av estetiska uttryck?

Vilka möjligheter ser du att estetiska uttrycksformer skapar i förskoleklassen?

- Vad upplever du är barnens inställning till estetiska uttrycksformer?

Vilka förutsättningar och resurser har ni för att arbeta med de estetiska uttrycksformerna?

Vad upplever du saknas?

Hur skulle du vilja se att förskoleklassens arbete med estetiska uttrycksformer utvecklas och förbättras i framtiden?

Ser du möjligheter med att kombinera estetiska uttrycksformer för att utveckla barnens lärande i andra ämnen?

- Använder ni de estetiska uttrycksformerna som medel för lärande av andra ämnen? I så fall hur?

(Om de inte redan svarat på detta tidigare) - Hur tror du att arbetet med estetiska uttrycksformer påverkar barnens utveckling?

Om de endast nämner några av de estetiska uttrycksformerna kommer vi i slutet av intervjun att fråga om de andra exempelvis “du nämnde inte dans och drama som estetisk uttrycksform, hur kommer det sig?”

